

Digitaliseret af / Digitised by

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
THE ROYAL LIBRARY

København / Copenhagen

Titel: Valgbog

Ophav:

Ressourcetype:

Ressourcetype:

Oprindelsesdato: 1906

Emne:Partiprogram, partiprogrammer, program

Opstilling: DA-småtryk. Politik 8

Relateret:

Relateret:

Copyright: Billedet er muligvis beskyttet af loven om ophavsret

[Valgbog](#) 4

[Valgbog](#) 5

[Valgbog](#) 6

[Valgbog](#) 7

[Valgbog](#) 8

[Valgbog](#) 9

[Valgbog](#) 10

[Valgbog](#) 11

[Valgbog](#) 12

[Valgbog](#) 13

[Valgbog](#) 14

[Valgbog](#) 15

[Valgbog](#) 16

[Valgbog](#) 17

[Valgbog](#) 18

[Valgbog](#) 19

[Valgbog](#) 20

[Valgbog](#) 21

[Valgbog](#) 22

[Valgbog](#) 23

[Valgbog](#) 24

[Valgbog](#) 25

[Valgbog](#) 26

[Valgbog](#) 27

[Valgbog](#) 28

[Valgbog](#) 29

[Valgbog](#) 30

[Valgbog](#) 31

[Valgbog](#) 32

[Valgbog](#) 33

[Valgbog](#) 34

[Valgbog](#) 35

[Valgbog](#) 36

[Valgbog](#) 37

[Valgbog](#) 38

[Valgbog](#) 39

Valgbog	40
Valgbog	41
Valgbog	42
Valgbog	43
Valgbog	44
Valgbog	45
Valgbog	46
Valgbog	47
Valgbog	48
Valgbog	49
Valgbog	50
Valgbog	51
Valgbog	52
Valgbog	53
Valgbog	54
Valgbog	55
Valgbog	56
Valgbog	57
Valgbog	58
Valgbog	59

Fortroligt.

VALGBOG.

Udgivet

af

Højres Forretningsudvalg.

(TRYKT SOM MANUSKRIFT.)

1906.

MOHR & CO. KØBENHAVN K.

Rettelser i Valgbogen.

Pag. 11 Linie 17—18 fra neden efter „Forslaget om Tyendets Valgret lig med Husbonden vedtoges med stort Flertal“ tilføjes:

Der skete imidlertid ikke alene den Forandring, at Tjenestefolk af begge Køn fik Valgret, men den **endnu større Forandring, at alle gifte Kvinder, omtrent 305,000, fik Valgret med deres Mænd** — altsaa to store nye Principer bragte ind i Sagen ved dens 2den Behandling!

Pag. 31 Linie 12 fra neden: „244 Mill. Kr.“ læs:
„344 Mill. Kr.“

Pag. 48 øverst under Rubriken „Ulykkelige Hændelser“ læses:
„Da Ludvig Bramsen blev Minister, betingede han sig og fik beredvillig Konsejlspræsident Hørrings Samtykke til“ osv.

Dette er ikke korrekt. Ulykkesforsikringsloven var stadfæstet af Kongen, **inden** Bramsen blev Minister.

Den radikale kommunale Valgretsreform.

Ved Red. ASGER KARSTENSEN.

Fælles for Regeringspartiet, de Radikale og Socialisterne er Kravet om en kommunal Valgretsreform, hvorefter de nuværende Kommunal-Forfatninger omformes ved en Valgretsreform, hvorefter alle 25-aarige Mænd og Kvinder — ugifte som gifte og Tyendet iberegnet — faar lige og almindelig Valgret til Kommunalraadene, saaledes at der stemmes efter Forholdstalsvalg.

Vi skal nedenfor bevise, hvorledes det ikke har været Venstres første Regerings Hensigt at kræve en saadan Reform gennemført. Ved Presset fra de radikale Retninger er dette Reformkrav blevet fælles for de tre Partier; kun enkelte moderate Rigsdagskandidater stiller sig ved dette Valg mod denne Valgretsradikalisme (bl. a. *Chr. Ravn* i Gudmekredsen og *Chr. Jensen* i Stubbekøbingkredsen).

Ved denne Reform vil vore Kommuner være prisgivne Socialdemokratiet (ogsaa i Beskatningssager) alle de Steder, hvor Partiet kan mønstre et Flertal paa den meget brede almindelige Valgrets Grund, som søges gennemført ved Reformen.

Desuden kræver Regeringspartiet og dets Forbundsfaller i denne Sag, at Amsraadene skal udleveres samtidig derved, at Amsraadene direkte skal udgaa af de ved almindelig Valgret valgte Sogneraad, ligesom Partiet kræver, at de kongevalgte Borgmestre skal afløses af „folkevalgte“ Formænd for Byraadene.

I en Land- eller By-Kommune, hvor Socialisterne ved Forholdstalsvalget kan sætte et Flertal ind i Kommunalraadet, vil de besidde Eneherredømmet og sætte det øvrige Borgerskab udenfor al Indflydelse.

Denne Valgretsreform, som Ministeriet *J. C. Christensen* har forelagt Landstinget (sidste Efteraar) i den her gengivne Skikkelse, har Ministeriet betegnet som dets Hovedsag paa den kommende Valgdag, som „Mærkesagen“ (*And. Nielsen* i Folketinget), paa hvilken altsaa Modstander og Meningsfælle prøves.

Der stemmes altsaa paa den nu forestaaende Valgdag for eller imod denne Reform — for eller imod den lige og almindelige Valgrets Eneherredømme i vore Kommuner. Der stemmes ikke om, hvorvidt man vil en Reform af vor kommunale Valgret og da hvilken, men om man vil Regeringens Valgretsreform eller — en, der ikke udleverer vore Kommuner til det omtalte Eneherredømme.

Det gælder om at holde Regeringen og dens Kandidater fast paa dens „Mærkesag“, som den selv har gjort til Valgprogrammet; Stemmerne skal tælles for eller mod denne.

Dette er den rene Valgsituation, i hvilken vi befinder os; Regeringspartiets Forsøg paa at lave Stillingen om, saaledes at det søger at binde vore Kandidater til positive Standpunkter (til Landstingets Betænkning af 1905 f. Eks.) bør afvises, idet man alene diskuterer Mærkesagen. Dette bør gøres ved at fremholde den paaviselige Forskydning i Regeringspartiets Standpunkt i den kommunale Valgretssag.

Til Belysning af denne Forskydning i radikal Retning tjener følgende sammentrængte Dokumentation:

Begyndelsen til Ministeriet *Deuntzers* kommunale Valgretsprogram træffer vi allerede 1ste September 1901. Ved det store Folkemøde i Kongens Have hin Dag drev først *Vilh. Lassen* stærkt paa, idet han bad Regeringen om at være stærk, naar Fristerne fra „Overklassen“ meldte sig. Snavs med, om Venstre skulde miste 50 af Overklassen, sagde Hr. Lassen, værre var det, om Partiet skulde miste 50,000 „for neden“.

Ved den Banket, der fulgte efter Folkemødet, tog Konsejlspræsident *Deuntzer* selv Ordet og holdt sin første Programtale. I denne var det, han drog Valgretsspørgsmaalet frem i følgende ganske vist højst uklare og indirekte Vendinger:

„Og som vi paa disse og andre Punkter vil søge at støtte de smaa i Samfundet i økonomisk Henseende, saaledes haaber vi ogsaa at kunne gennemføre en Udvidelse af de politiske Rettigheder gennem den almindelige Valgret.“ („Dannebrog“ 2. Septbr. 1901.)

Vederhæftige Folk, som var til Stede under Banketten, ved at berette, at dette Punkt i Konsejlspræsidentens Tale saa langt fra vakte Bifald hos den store Forsamling af Venstremænd, at det snarere maatte betegnes som værende faldet til Jorden. Alle besindige Venstremænd var nemlig dengang enige i den Betragtning, at man ikke burde rejse ny Forfatningskampe her i Landet — hverken af politisk eller kommunal Karakter. Det klang derfor ilde, da Konsejlspræsidenten rejste det ny Kampsignal. Venstrebladet „Sorø Amtstidende“ gav Udtryk for denne ubehagelige Fornemmelse hos Venstremænd, som ikke stod i yderste Geled, idet Bladet skrev, at

„det er ikke mere Valgret, vi trænger til“.

Den 8de September 1901 talte Landbrugsminister *Ole Hansen* i Aalborg, hvor han tog Valgretsspørgsmaalet op. Han pegede paa, at det var den kommunale Valgret, Regeringen agtede at pille ved. For saa vidt talte han mere „lige ud“ end Konsejlspræsident Deuntzer havde gjort 8 Dage tilforn, men til Gengæld skubbede han Valgretsreformen om bag ved Skattereformen; først denne, saa Valgretten, sagde Hr. Ole Hansen — som det senere viste sig: med aabenbar konservativ Hensigt.

Ifølge et Ritzautelegram fra Aalborg udtalte Landbrugsministeren sig ordret saaledes om Sagen:

„At Ministeriet i første Linie har sin Opmærksomhed henvendt paa en tidssvarende og retfærdig Skattereform, er en Selvfølge. Vi vil have denne Sag gennemført. Nu er der talt om den i adskillige Aar, nu er det paa Tide, at det bliver til noget.

Men naar dette er sket, saa kan vi uden Betænkelighed gaa til en Udvidelse af den kommunale Valgret, og saa bør vi gaa dertil.“ („Dannebrog“ 9. September 1901).

Da Ministeriet Deuntzer i Efteraaret 1901 fremlagde sin Skattereform, fik man Forklaringen paa Landbrugsministerens Sammenknytning af Skattereformen og Valgretsreformen.

I de Skattelove, som Ministeriet Deuntzer foreslog i Efteraaret 1901, fandtes der i den kommunale Lov følgende to Paragraffer, der, som man ser, tilfulde forklarede Ole Hansens Ord: Først Skatteloven, „saa kan vi uden Betænkelighed gaa til en Udvidelse af den kommunale Valgret, og saa bør vi gaa dertil“. Disse to Paragraffer sigte nemlig til at fastsætte Sikkerhedsbestemmelser for Skatteyderne, og de lyder saaledes:

§ 32: „Naar Udredelse af Statstilskud efter denne Lov er begyndt, kan der ikke i noget Aar i en Sognekommune udskrives et større samlet Skattebeløb i Penge eller Korn m. m. end det højeste tilsvarende Beløb, som har været udskrevet i noget af Aarene 1900—1902 med Fradrag af det senest fastsatte Statstilskud, medmindre Beslutning herom enten tages af et Flertal af tre Fjerdedele af Sogneraadets Medlemsantal, eller tages af over Halvdelen af Sogneraadets Medlemsantal og stadfæstes af Aamtsraadet med et Flertal af tre Fjerdedele af dets Medlemsantal, eller tages af over Halvdelen af Sogneraadets Medlemsantal og stadfæstes saavel af Aamtsraadet med et tilsvarende Flertal som af Indenrigsministeren.“

§ 33: „Ingen Kommune kan fremtidig optage noget Laan, medmindre Beslutning derom tages for saa vidt angaar Kommuner uden for København med et Flertal af tre Fjerdedele af Kommunalbestyrelsens Medlemsantal og for Københavns Vedkommende med et Flertal af tre Fjerdedele af Magistratens Medlemsantal og tre Fjerdedele af Borgerrepræsentationens.“

Den første, som rettede Stormløb paa disse to Paragraffer, var naturligvis Hr. *Borgbjerg*; ganske vist havde Venstres Skattelovsordfører, Hr. *Ths. Larsen* fra Vraa, forinden i forsigtige Vendinger kredset om dem, men den første egentlige Opponent var, som sagt, Hr. *Borgbjerg*.

Han paapegede kort og godt, at disse Sikkerhedsforanstaltninger gjorde Regeringens bebudede Valgretsreform højst illusorisk. Alt, hvad der var af Radikalisme, burde derfor rejse sig mod disse „Spændetrojeparagraffer“; nu forstod han Landbrugsministerens gaadefulde Ord i Aalborg af 8de Septbr. 1901: først Skattereformen, og saa — „uden Betænkelighed“ — Valgretsreformen!

Borgbjergs Tale gjorde et vist Indtryk paa Venstregemytterne i Folketingssalen, men der var dog alligevel tre Venstremænd, som turde sige god for Venstreregeringens eget Sikkerhedsforslag — for Paragrafferne 32—33. Vi skal citere nogle af disse tre Venstremænds Ord, taget i Rækkefølge:

J. Frederiksen (Flkt.-Tid. 5/12 01, Sp. 1687): „Jeg ser som sagt ikke, at det (Spændetrojeparagraffen) er et Tilbageskridt. Forøvrigt er det, som her er foreslaet i dette Forslag, noget, som er indført i de fleste af de Andelsforetagender, som vi har . . . Ved Spørgsmaal om større Forandringer eller om at optage Laan til Selskabet afgøres Sagen enten ved en Generalforsamling eller ved $\frac{3}{4}$ Majoritet i Bestyrelsen.“

Blem (Flkt.-Tid. 5/12 01, Sp. 1702): . . . Selv §§ 32—33 ang. den kommunale Beskatning har jeg ikke Spor af Betænkeligheder ved. Det forekommer mig fuldstændig rigtigt, at det ikke bliver alt for let at laane og skrive Skat ud af andre.“ (Vor Udhævelse).

Jens Busk (Flkt.-Tid. 7/12 01, Sp. 1792): „Jeg ønsker for mit Vedkommende at sige, at jeg er enig med J. Frederiksen og Blem og maaske flere, naar de har udtalt deres Glæde over og Tilslutning til det Lovforslag om Ændringer i og Tillæg til de nugældende Regler for den kommunale Beskatning, dens §§ 32 og 33 („Spændetrøje-paragrafferne“). (Vor Udhævelse).

Hr. Alberti, der den Gang fungerede som Indenrigsminister (Enevold Sørensen var syg), søgte paa bedste Maade at bortforklare Paragrafferne 32 og 33; Modstanden havde øjensynlig gjort ham bange; han veg med andre Ord for Radikalismen. Efter ham tog bl. a. Slengerik Ordet, idet han sagde:

Slengerik (Flkt.-Tid. Sp. 1814 9/12 01): „Med mit ringe Herredømme over Sproget vilde jeg maaske vanskeligt have været i Stand til at udtrykke min Hjertens Mening om disse to Paragraffer i saa lemfældige Udtryk som dem, den ærede Ordfører (Ths. Larsen) benyttede Samtidig skal jeg dog tillade mig at udtrykke min Forbavselse over, at et Par ærede Talere, som jeg i Virkeligheden havde antaget at være enig med, hvad den Slags Spørgsmaal angaar, har udtalt deres Tilslutning til den foreliggende Affattelse af disse to Paragraffer. Jeg tror midlertid ikke, at de Udtalelser, som de to Medlemmer, jeg sigter til (Busk og J. Frederiksen), „fremkom med, staar som Udtryk for, hvad Venstre-reformpartiet mener i saa Henseende.“

Derpaa veg Hr. Alberti endnu nogle Skridt tilbage:

Alberti (Flkt.-Tid. Sp. 1951 11/12 01): „Jeg er selvfølgelig villig til og føler mig overbevist om, at Indenrigsministeren (Enevold Sørensen), naar han tiltræder, vil være lige saa villig til at forhandle med det eventuelle Udvalg om, hvor vidt disse Bestemmelser (i Paragraf 32) skal blive staaende, eller om de skal afløses af andre, eller hvorledes Formen paa dette Punkt i det hele taget skal være.“

Hr. Alberti søgte atter og atter at berolige Sindene ved at forsikre, at der ikke var nogen „Klassemodsatning“ paa Landet.

I et Svar til Albertis Fortolkningskunst udtalte

Borgbjerg (Flkt.-Tid. 12/12 01 Sp. 2019): „Man skaber (ved Paragrafferne 32—33) en Fjerdedel af Sogneraadet om til et Amdsraad, der har Vetoret. Det er netop det, man gør, det er ligefrem et kommunalt Tokammersystem I hvert Fald er det afgjort, at Gennemførelsen af disse Paragraffer (32—33) vil være af den allerstørste Betydning for Omfanget af den Valgretsreform, som er lovet os af Ministeriet. Det er soleklart.“ (Sp. 2059): „Der findes Klasseforskelligheder ude paa Landet. Det er galt, det er udemokratisk at give Mindretallet Ret

til at standse de Fremskridt, som Flertallet vil; det har den højtærede Minister ikke med et eneste Ord kunnet afkræfte.“

Dette var, hvad der væsentligst skete angaaende Paragrafferne 32—33 under Skattelovens 1ste Behandling i December Maaned 1901.

Saa kom dens 2den Behandling i Februar 1902.

Hverken ved Skattelovens 1ste eller 2den Behandling 1901—02 hørte man noget til de Moderates Syn paa Paragrafferne 32—33. Det var jo i de Moderates Forskræmthedsperiode. I Udvalget erfarede man imidlertid det om de Moderates Stilling til de to Paragraffer, at de gik sammen med Borghjerg'erne, Slengerik'erne og Reformpartiet om at foreslaa Sikkerhedsbestemmelsen til Paragrafferne 32 og 33 stemt ud. Af hele Folketingets Skattereforms-Udvalg var kun Etatsraad Niels Andersen gaaet mod dette radikale Forslag, der betegner Radikalismens første reelle Sejr i Valgrets-spørgsmaalet.

Socialisternes, Reformpartiets og de Moderates Repræsentanter i Skattelovudvalget foreslog, at Skatten ikke kunde forhøjes og Laan ikke optages,

„medmindre Beslutning herom toges af et Flertal af Sogneraadets Medlemstal i to paa hinanden følgende Møder med mindst 14 Dages Mellemrum.“ — (Vore Udhævelser).

Hermed var Venstreministeriets Sikkerhedskrav om den $\frac{3}{4}$ Majoritet i Kommunalraadene for Skatteforhøjelse og Laans Optagelse — d. v. s. den Ret, der var tiltænkt godt og vel Fjerdedelen af Kommunens Vælgere gennem Forholdstalsvalgmaaden — slaaet ned.

Hr. *Ths. Larsen* holdt anstandsmæssigt Ligtalen over Venstreregeringens oprindelige Forslag ved 2den Behandling af Skattelovene.

Bl. a. sagde han:

Ths. Larsen (Flkt.-Tid. $\frac{22}{2}$ 02 Sp. 37—38): „Flertallet har ment, at Bestemmelsen om den kvalificerede Majoritet i al for høj Grad vil baandlægge Kommunalbestyrelsens Virksomhed.“

Da Udvalgets Ændringsforslag til Paragrafferne 32 og 33 kom til Afgørelse, vedtoges det uden Afstemning. Den Omstændighed, at kun Etatsraad *N. Andersen* havde votet at stille sig paa Ministeriet Deuntzers Side, viste paa Forhaand, at Folketinget vilde den radikale Vej ud.

Hr. Borghjerg benyttede ikke Lejligheden til at hovere. Hans Sejr var for aabenbar. Ogsaa Hr. Alberti tav. Det konservative Valgrets-forsøg, som Ministeriet Deuntzer havde gjort, var mislykket. Radikalismen havde Sejren inde.

Først den 24. November 1903 kom den radikale kommunale Valgretsreform, som Konsejlspræsident Deuntzer havde været saa letsindig at bebude den 1. Septbr. 1901.

Der var altsaa hengaaet over 2 Aar. Ministeriet havde ønsket at bruge dette Spand af Tid til at ændre Kommunal-Lovens Virkning i konservativ Retning („Spændetrojeparagrafferne“), men Regeringen var bleven desauveret af sine Partifæller: den blev besejret af Radikalismen. (Forslaget gik ud paa lige og almindelig Valgret for alle bosiddende Mænd og Kvinder fra 25 Aars Alderen paa Forholdstalsvalgets Grund. Tyendet skulde saaledes efter dette Forslag ikke have Valgret).

Straks den 24. Novbr. 1903 tog Hr. *Hørdum* paa Socialdemokratiets Vegne Ordet, idet han blandt meget, meget andet omtalte Regeringsforslagets Hovedbestemmelse: Indførelsen af den lige og almindelige Valgret for alle 25-aarige Mænd og Kvinder, naar undtages dem, der „uden at have egen Husstand staar i privat Tjenesteforhold“.

Paa denne sidste Bestemmelse, der altsaa udelukkede Tyendet fra at faa Valgret lig med Husbonden, lagde *Hørdum* Fingeren. *Hørdum* (Folketings-Tid. 24/11 03 Sp. 1521) udtalte:

„Det er næsten at sætte de Folk (Tyendet) ned i Menigmands 2den Klasse. Jeg tror ikke, at vor Tyendestand fortjener vedblivende at have denne Plads, og jeg tror heller ikke, det er nødvendigt, at den Stilling paatvinges dem . . . Jeg tror, at de har en Plads i Samfundet saa stor, at de ogsaa burde være med til at give deres Stemme i kommunale Anliggender“. Tal. mente, at Venstre i de tidligere med Regeringsforslaget enslydende Forslag om en radikal kommunal Valgretsreform havde undladt at tage Tyendet med, fordi vi ikke havde „hemmelig Afstemning“, hvorfor Tyendet kunde tænkes „ved Afstemningen at være afhængigt af dets Husbond eller Madmoder“. Nu var der intet Baand „lige saa lidt paa Tyendet som paa enhver anden Stand“. „Det forekommer mig“ — sluttede Tal., jfr. Folket. Tid. Sp. 1521—22, „at det er i højeste Grad uretfærdigt, at Tyendet, naar alle andre skatteydende Borgere her i Landet faar Lov til at stemme, ikke faar Lov til at stemme, selv om de betaler Skat“.

Denne Tale var meget behændigt formet til at faa Venstre drevet det ønskede Skridt videre ud i den bundløse Valgretsradikalisme (ingen anden Radikalisme er saa bundløs som den, der vedrører Valgret), og dens Virkning udeblev da heller ikke. Efter en Snor vendte Venstre omkring og tog Hr. *Hørdums* Krav op ved Reformens 2den Behandling (5te December 1903) — Beslutningen herom skulde en ledende Gruppe af Partiet have taget nøjagtig 2 × 24 Timer efter, at Hr. *Hørdum* havde fremsat sit Krav! Hvorledes Frygten

for Socialisterne i denne Sag havde grebet Venstremændenes Sind, fremgaar af følgende:

Straks efter Hørdums Udtalelser om Tyendets Valgret udtalte *Alfr. Christensen* — vendt mod Hørdum — (Folket. Tid. 24/11 03 Sp. 1548): „Jeg er glad over, at Regeringsforslaget fremtræder, som det gør, holdende sig ganske nær op til de af Folketinget tidligere vedtagne Forslag, og Grunden hertil er, at dersom vi kom med flere Ønsker (end Regeringsforslaget), vilde vi derved have givet vore Modstandere Vaaben i Hænde mod os“.

Saaledes talte Hr. Christensen den 24. Nov. 1903; nogle Dage senere — den 6te December — var han Medforslagstiller til Forslaget om Tyendets Valgret!!

Ialt foreslog følgende 15 Venstrefolketingsmænd at bøje sig for Socialisternes Krav om Tyendets Valgret (Sp. 1912 Folketings Tid. 5/12 03): *Bluhme, Alfr. Christensen, Poul Christensen, Guldbrandsen, Sv. Høgsbro, Ant. Jensen, J. J. Jensen, Krabbe, P. Madsen, Markvorsen, And. Nielsen, Ovesen, Pinstrup, L. Rasmussen* og *Slengerik*. Saa begyndte 2den Behandling af Valgretsforlaget.

Regeringens kommunale Valgretsreform kom til 2den Behandling den 5te December 1903. Det af de 15 Venstre-reformmænd stillede Forslag om Tyendets Valgret lig Husbondens syntes at være kommet bag paa alle. Hr. Hørdum, som paa Socialdemokratiets Vegne havde tvunget Venstre ud i denne Radikalisme, sagde helt betuttet over Venstres paaafaldende Lærenemhed:

Hørdum (Flkt.-Tid. 5/12 03, Sp. 1917—18): „Som det vil ses, har min Partifælle (*P. Knudsen*) og jeg stillet to Ændringsforslag, der gaar ud paa at give Tyendet Valgret. Det viser sig nu, at ærede Medlemmer fra Venstres Side har stillet samme Ændring. Havde det været os bekendt i Forvejen, havde vi fornuftigvis holdt vort Ændringsforslag tilbage . . . Det er mig en stor Glæde at have faaet konstateret, at jeg ikke har staaet alene i denne min Opfattelse.“ (Vore Udhævelser).

Paa Ministeriet gjorde denne radikale Vending i Sagerne et alt andet end gunstigt Indtryk. I Stedet for at faa Sikkerhedsbestemmelsen gennemført saa det nu selve sit letsindigt lovede kommunale Valgretsforlag gjort yderligere radikalt. Hr. *Enevold Sørensen*, den daværende Indenrigsminister, indsaa meget vel, at nu stod man over for Spørgsmaalet, om Radikalismen atter skulde besejre Maadeholdet, men den haarde Skæbne, Regeringens Sikkerhedsbestemmelser („Spændetrojeparagrafferne“) fik i 1901, havde blødgjort Ministeriets Modstandsevne. Alligevel sagde

Indenrigsminister *Enevold Sørensen* (Flkt.-Tid. 5/12 05, Sp. 1923—24): Ved at give Tyendet Valgret udvirker man, „at den anførte Be-

tingelse for Valgret, den først anførte i de kommunale Love og den først anførte i Grundloven, her foreslaas hævede for den kommunale Valgrets Vedkommende Jeg vil erindre om, at Forslaget herom skærer ind, skærer vel dybt ind i de bestaaende Regler for Valgret og indfører en Forskel i de Betingelser, der er gældende ifølge Grundlovens Regler for den politiske Valgret . . . Det er meget væsentlige Tilføjelser, som her gives Forslaget, Tilføjelser, der forvandler hele Fundamentet for den kommunale Valgret.“ (Vore Udhævelser.)

Man ventede nu med Spænding, hvad de Moderate vilde gøre. Af dem tog bl. a.

Kl. Bernsen Ordet (Flkt.-Tid. 5/12 03, Sp. 1934): „Jeg forstod den højtærede Minister saaledes, at han i Virkeligheden misrekommanderede Ændringsforslaget (om Tyendets Valgret) Der kan godt tænkes den Mulighed, at baade Tjenestekarle og Tjenestepiger vil blive valgte ind i kommunale Raad. Det vilde da lyde lidt aparte, naar Tjenestepigen kunde sige til sin Madmoder: „Nu kan du gaa ud og malke, jeg skal i Sogneraadet,“ eller naar Karlen kunde sige til sin Husbond: „Nu kan du gaa ud og pløje, jeg gaar i Sogneraadet!“ Det vilde omkalfatre ikke saa lidt af bestaaende Begreber om Forholdet mellem Husbond og Madmoder paa den ene Side og Tyendet paa den anden Side, og jeg tror virkelig ikke, man kan sige, at Kravet er Udslag af et almindelig næret Folkeønske.“

Derpaa gik man til Afstemning, og Forslaget om Tyendets Valgret lig med Husbonden vedtoges med stort Flertal!

Der skete imidlertid ikke alene den Forandring, at Tjenestefolk af begge Køn fik Valgret, men den endnu større Forandring, at alle gifte Kvinder, omtrent 305,000, fik Valgret med deres Mænd — altsaa to store nye Principer bragte ind i Sagen ved dens 2den Behandling!

Dette var Radikalismens anden afgørende Sejr i denne Sag. Først nedslagtede den Ministeriet Deuntzers Sikkerhedsbestemmelser om, at der skulde $\frac{3}{4}$ Majoritet i Kommunalraadene for at paaligne yderligere Skat og for at optage kommunale Laan. Det skete i Februar 1902. Og saa gennemførtes det socialistiske Ændringsforslag om Tyendets Valgret lig med Husbonden.

Den tredje — og foreløbig sidste — Sejr i det kommunale Valgretsspørgsmaal vandt Radikalismen endelig i sidste Rigsdagssamling, da Ministeriet forelagde Landstinget ikke sit gamle Forslag om lige Valgret til alle 25-aarige med Undtagelse af Tyendet, men det af de Radikale i Folketinget i December 1903 fremtvungne yderliggaaende Forslag om lige Valgret for alle 25-aarige, Tyendet medregnet!

Saaledes sejrede Radikalismen i det kommunale Valgretsspørgsmaal.

Valgkreds-Sagen (Grundlovens § 32).

Motto: „Saa fuldkomment virkeliggør dette System Tanken om, hvad en repræsentativ Styrelse bør være, at dets Fuldkommenhed staar det i Vejen og maaske er den største Hindring for dets Fremgang“.

(Stuart Mill om Forholdstalsvalgmaaden).

Da den socialdemokratiske Gruppe den 30. Marts 1905 stillede Forslag i Folkethinget om, at der skulde nedsættes en parlamentarisk Kommission med den Opgave at udarbejde en ny Valglov for Folkethingsvalget, stillede Højre i Folkethinget følgende Forslag til Dagsorden (der dog ligesaa lidt som de andre Forslag kom til Afstemning, saasom Ministeriet under Forhandlingerne tilsagde at ville fremlægge et Forslag om Ændring af Grundlovens § 32, efter at alle Partier havde forpligtet sig til ikke ved den Lejlighed at søge andre Ting i Grundloven ændrede):

„Idet Folkethinget udtaler, at Kravet om Befolkningens lige Repræsentation i dette Ting kun kan fyldestgøres ved en Ændring af Grundlovens § 32, hvorved der ved Valgene til Folkethinget indføres Forholdstalsvalg i større Kredse, opfordrer det Regeringen til i næste Rigsdagssamling

enten at fremsætte Forslag for Rigsdagen til en saadan Grundlovsændring,

eller, hvis dette skulde vise sig ugørligt, at fremsætte Forslag til en midlertidig Omlægning af de bestaaende Valgkredse, hvorved Ulighederne med Hensyn til deres Størrelse saavidt mulig fjernes, indtil en Grundlovsændring maatte kunne gennemføres“.

Heri er Højres Stilling klart angivet, og fuldstændig i Overensstemmelse hermed

1) staar der i Højres Manifest, udstedt i April 1905: „Vi kræve — — —, at Folketinget ikke vedblivende skal have en ensidig Sammensætning, men at de forskellige Samfundsklassers Interesser faa Lejlighed til at varetages i et Omfang, som svarer til deres Befolkningstal og dettes Væxt. Dette kan kun naas ved Forholdstalsvalgmaadens Gennemførelse, og denne Foranstaltning kommer derfor Retfærdigheden nærmest. Saa længe vi imidlertid har Enkeltsmandskredse, bør den i Grundlovens § 32 liggende Fordring om, at der omtrent skal være en Folketingsmand for et lige stort Antal Menneſker, ske Fyldest“

og 2) vedtog Højres Delegeretmøde i November 1905 følgende Udtalelse: „Endvidere udtaler Delegeretmødet, at Højre maa fordrø en retfærdig Valgkredsordning, og at Ændringen i § 32 bør indføre eller muliggøre Indførelsen af Forholdstalsvalgmaaden.“

§ 32 i Grundloven lyder saaledes:

„Antallet af Folketingets Medlemmer skal omtrent være efter Forholdet af et Medlem til 16000 Indvaanere. Valgene foregaa i Valgkredse; deres Fordeling og Valgmaaden bestemmes ved Valgloven. Enhver Valgkreds vælger en blandt dem, der have stillet sig til Valg“.

Ministeriets Forslag til Forandring gik ud paa, at det første Punktum i denne Paragraf kom til at lyde saaledes:

„Tallet af Folketingets Medlemmer er 132“. — Resten skulde forblive uforandret.

Udvalgets Flertal (Alle undtagen Højre) indstillede, at § 32 kom til at lyde saaledes:

„Tallet af Folketingets Medlemmer skal være mindst 124, højst 132. Valgene foregaa i Valgkredse, der fordeles med omtrent samme Størrelse under Hensyntagen til Vælgertal og Befolkningstæthed. Kredsinddelingen og Valgmaaden bestemmes ved Valgloven. Enhver Valgkreds vælger en blandt dem, der have stillet sig til Valg“.

Højre foreslog § 32 affattet saaledes:

„Antallet af Folketingets Medlemmer er 114. Valget foretages efter Forholdstalsvalgmaaden; det nærmere herom fastsættes i Valgloven“

eller uddybet mere til (jfr. Landstingsbetænkningen):

„Antallet af Folketingets Medlemmer skal være 114. Valgene foregaa i Valgkredse efter Forholdstalsvalgmaaden. Antallet af de Folketingsmænd, som skulle vælges i hver Valgkreds, fastsættes i Forhold til Kredsenes Befolkning. Valgloven bestemmer det nærmere angaaende Valgene“.

Den nuværende § 32 bestemmer: 1) det omtrentlige Antal af Folketingsmænd; 2) Folketingskredsene skal have omtrent lige mange Indvaanere; og 3) vi har Enkeltmandsvalg.

Ved Valgloven af 1867, der skulde føre Grundloven af 1866 ud i Livet, deltes Landet i 102 Folketingskredse; 16000 indeholdtes imidlertid 108 Gange i det daværende Indvaanerantal, saa at man, om man ikke havde ment, at Ordet „omtrent“ gav en vis Elasticitet, burde have havt 108 Kredse. Den Frihed, man her tog sig og uden Indvending fra nogen Side, var saa meget større, som man vidste, at Indbyggertallet maatte vokse; der kom den Gang aarlig over 16000 Mennesker til, og i de senere Aar har Væksten været $1\frac{1}{2}$ Gang saa stor; men ingen har dog tænkt paa eller stillet Forslag om, at der af den Grund skulde finde en stadig Forøgelse af Folketingsmændenes Antal Sted. Hvis man havde taget Udtrykket „16000 Indvaanere“ absolut og som gældende til enhver Tid, saa burde man hver Gang, en 3-aarig Valgperiode var til Ende, og nyt Valg skulde foretages, have forøget Kredsenes Antal med 3—5. Dette har dog ingen tænkt sig, og det vilde jo heller ikke kunne lade sig gøre uden at ændre ved de fleste Kredse. Bestemmelsen om 1 til 16000 Indvaanere var altsaa kun at opfatte som en Rettesnor for den første Valglov. Trangen til Forandring er væsentlig opstaaet derved, at Kredsene ere voksende saa højst ulige; hvis Befolkningen var vokset saa nogenlunde ligelig overalt, vilde der næppe være stort Krav oppe om, at der maatte ske Forandring.

Soc.-Dem. er de eneste, som er af den Opfattelse, at Antallet af Folketingsmænd burde vokse jævnt, og at 160 nu vilde være meget passende. De andre Partier vidne imidlertid, at der ikke i Befolkningen føles nogen Trang til en Forøgelse,

der er nok i Forvejen! En eventuel Forøgelse bør være saa lille som mulig! Dette er den store Befolknings Opfattelse.

Ministeriets Forslag var uantageligt af flere Grunde. For det første strøg det den Tanke, der ligger i den nuværende Affattelse, at Kredsene skal være omtrent lige store. Dernæst løste det slet ikke den forhaanden værende Vanskelighed: Kredsenes højst ulige Vækst. Det gjorde det endda langt værre; thi man vilde da være afskaaret fra at dele store Kredse i to, med mindre man andetsteds nedlagde bestaaende Kredse, slog to Kredse sammen, og det vil der altid fra saadanne Kredse saavel som ogsaa fra vedkommende Folketingsmand og hans Parti blive rejst den stærkeste Modstand imod.

Udvalget lavede altsaa Ministeriets Forslag om, og man satte da det foran nævnte Forslag sammen, hvilket bedre end Ministeriets skulde kunne samle Partierne; derved at Reformpartiet, de Moderate, de Radikale og Socialdemokraterne stod sammen, mente man, vilde man kunne udøve et stærkere Tryk. Da d'Hrr. imidlertid ingen Skjul lagde paa, at den tilsyneladende Enighed kun var opnaaet af denne Grund, men ikke fordi de vare enige om, at deres Forslag var godt, tabte „Trykket“ ikke lidt af sin Betydning.

Et Par Citater af Udtalelserne i Forhandlingerne om Forslaget vil bedst vise dette:

Fogtmann (Radikal): Naar vi her stille et Forslag, som hele Udvalget med Undtagelse af et enkelt Medlem er enig om at anbefale Tinget at gaa ind paa, er det ikke uden Betænkelighed for mig at gaa med dertil.

At vi er kommen til at standse ved en Afgørelse, som ligger meget nær ved den ærede Konsejlspræsident, er en anden Sag. Det er begrundet, ikke i, at vi ere blevne overbeviste om, at Konsejlspræsidenten havde Ret, men det ligger i, at vi har fundet, at Konsejlspræsidenten var saa halsstarrig, at der ikke var nogen anden Vej at gaa. — Man faar bestandig det Indtryk, at for den ærede Konsejlspræsident er det ikke saa magtpaaliggende som for os andre at komme til en Løsning af dette Spørgsmaal.

C. C. Andersen (Soc.-Dem. i Landstinget): Dette Forslag indeholder en Bestemmelse, der ogsaa har vakt adskillige Betænkeligheder hos mig, navnlig den, at der kan tages Hensyn til Vælgertallet og Befolkningstætheden.

Fogtmann: Dette Spørgsmaal om Befolkningstætheden har i sin Realitet ikke nogenting paa sig. Det ene Hensyn, man har nævnt, nemlig Vejlængden, kan det ikke gaa an at

blive ved at tale om, thi det er det rene Nonsens at stille det op. Det vilde være en ren Latterlighed at paastaa, at det, at man giver Jylland 3 Kredse mere, end det egentlig skulde have, formindsker Afstanden for Vælgerne til Valgstedet.

Jørgen Pedersen (Moderat i Landstinget): Hvis jeg stemmer for Forslaget i den Skikkelse, hvori det foreligger, gør jeg det med ikke ringe Overvindelse. Jeg tror ikke, det er et Forslag, der løser Spørgsmaalet paa en fyldestgørende Maade, eller som vil blive modtaget med stor Velvillie i Befolkningen.

Disse Udtalelser fra deres Side, der har fremsat Forslaget, vidner vel bedst om, at det ikke burde være gennemført som Grundlovsbestemmelse, og det skete jo heller ikke.

Højres Indvendinger imod Udvalgsflertallets Forslag.

Formelt er det slet affattet; uklart og daarligt i sproglig Henseende.

Det aabner vel Mulighed for, at man kan dele store Kredse, derved at man skulde begynde med 124 Kredse og kan naa op til 132, men saa snart de 132 er naaet, er Muligheden til Ende, og Vanskeligheden ved en Omordning af Valgkredsene vil vise sig i sin fulde Storhed og Styrke. Og hvilke Grunde kan man vel anføre for, at vi skulle sætte et Maksimum for, hvad man maaske om 20—30 Aar maa have af Folketingsmænd; hvorfor skal de en Gang i Fremtiden glat kunne gaa fra 130 til 132, men vil de fra 132 til 133, saa maa de først forandre Grundloven.

Der kan vel intet indvendes imod, at Kredsene skal være omtrent ligestore, thi dels er det umuligt at gøre dem nøjagtig ligestore, dels er det overensstemmende med den gældende Regel. Men Flertallet mener, at 2 Kredse, der have 14000 og 25300 Indvaanere, skulle betragtes som ligestore! At man i ganske enestaaende Tilfælde skal af geografiske Hensyn kunne gøre en Kreds særlig lille, er en Sag for sig. At det er Landkredsene, der menes at kunne være smaa, medens Bykredsene kan være store, fremgaar ogsaa af Bestemmelsen om, at Befolkningstætheden skal have Indflydelse paa Kredsens Størrelse. Det er nu ganske meningsløst at tale om Befolkningstætheden f. Eks. i København i Forhold til den ude paa Landet; en Sammenligning er her ganske umulig. Og saa skal det tilmed staa i Grundloven som et

Paabud, at et saadant Hensyn til Befolkningstætheden skal tages, og det uden at der er nogensomhelst Vejledning med Hensyn til, hvorledes det skal tages. Der aabner sig da her Mulighed for de største Vilkaarligheder; selv om man i Øjeblikket kunde blive enige om en taalelig Fordeling af Valgkredsene, kan en Bestemmelse som den om Befolkningstætheden i Fremtiden tages til Indtægt for en Ordning, der maa betragtes som ganske uretfærdig. Hvis vi fik 132 Kredse nu, skulde Kjøbenhavn med Frederiksberg have 25 Kredse, naar Befolkningens Størrelse blev lagt til Grund for Fordelingen; men skal der saa tages Hensyn til, at denne Befolkning bor tæt, er der ingen, der kan sige, om 10, 15, 20 etc. Kredse er det, der tilkommer Hovedstaden, eller hvor mange Kredse det er. Det beror ganske paa et Skøn; men derfor kan man heller ikke tage det med ind i en Grundlovsbestemmelse. Og hvorfor skal der grundlovmæssig fastslaas en saadan Ulighed imellem Vælgerne?

Byerne er i Forvejen forurettede ved Grundlovens Bestemmelser om Landstingets Sammensætning. København har 7 Landstingsmænd, men burde efter Folketallet have mindst 9; Købstæderne og Frederiksberg burde efter Folketallet have et langt større Antal af Valgmændene til Landstingsvalg, end det har efter Grundloven, hvor Antallet er fastsat efter det Forhold imellem Land- og Bybefolkningen, som var tilstede paa et givet Tidspunkt, medens det siden da er undergaaet en væsentlig Forskydning. Og saa skulde man gaa til nu at fastslaa i Grundloven en lignende Ulighed ved Valgene til Folketinget! Dette kan Højre ikke være med til. Og vel siger de Radikale og Socialdemokraterne, at de ogsaa nødvendig er gaaet med; men det hjælper ikke noget her, hvor nødvendig de er gaaet med, naar de faktisk er gaaet med. At der i Øjeblikket vil vindes noget for Kjøbenhavn og enkelte andre Byer ved, at et Forslag som Flertallets blev gennemført, bestrides vel ikke, men vi finder det ikke forsvarligt for en øjeblikkelig Fordels Skyld, der tilmed kun byder en ufuldstændig Oprejsning for en gennem lange Tider fortsat Uret, at ofre Bybefolkningens grundlovmæssige Ret og Adgang til lige Repræsentation.

Endelig kan Højre ikke gaa med til en Grundlovsændring, der gør det umuligt at faa indført Valg efter Forholdstal til Folketinget; Socialdemokraterne var ret tilbøjelige til at faa den nye § 32 affattet saaledes, at Muligheden herfor ikke var udelukket, selv om den ikke skulde anvendes ved den første

Valglov, der skulde laves; men Reformpartiet stillede sig afvisende, og hvorfor? Utvivlsomt, fordi der da kunde aabne sig en Mulighed for, at en Grundlovsændring blev vedtaget, og det ønsker Partiet i Virkeligheden ikke trods de mange pæne Ord. Paa Tomandschaand faar man ganske anderledes Besked om Reformpartiets Medlemmers Stilling til Sagen end den, der gives ved den offentlige Forhandling. Det kom derfor slet ikke overraskende, da *Borghjerg* paa Slutningen af Samlingen udtalte (Folketingstidende Sp. 6785):

„Jeg tror, at hele den Historie er Humbug fra Ende til anden fra Flertallets Side“.

Valg efter Forholdstal.

Folketinget hviler paa den lige og almindelige Valgret. Maalet ved Valgordningen maa da være det, at den lige og almindelige Valgret kan faa den rigeste Udfoldelse.

Valget i Enmandskredse giver imidlertid kun en Repræsentation for de lokale Flertal, ikke nogen Repræsentation for Folket.

Tscherning siger: „Ikke alene skal Flertallet have sin Ret, men Mindretallene rundt omkring i Valgkredsene lagte sammen have et ligesaa stort Krav paa at sende en Repræsentant til Tingene som et ligesaa stort Antal Vælgere, som der tilfældigvis bo i en Kreds og udgøre dens Flertal. Det gælder ikke om at faa en ufuldstændig Folkemening repræsenteret, men at faa Meningerne frem, saaledes som de gruppere sig om visse politiske Anskuelser, om visse Grundsætninger. Det, at de politiske Ideer skulde skabe og samle Meningsfæller blandt Vælgerne om sig og paa den Maade komme til at gøre sig gældende, det er det rette. Men Delingen i Valgkredse er det urette“.

Stuart Mill siger: „I det falske Demokrati, hvor ikke alle, men kun de lokale Majoriteter repræsenteres, kommer det oplyste Mindretal maaske aldeles ikke til Orde i Repræsentationen“.

Da Socialdemokraterne i Folketinget i Marts 1905 stillede deres Forslag om Nedsættelse af en Kommission, der skulde tage Valgkredsspørgsmaalet under Behandling, motiveledes dette Forslag af *Borghjerg*, der bl. a. udtalte:

„Folketinget skulde være et Folketing, en Folkerepræsentation, hvor hver Mand i Befolkningen havde lige Ret. — Dette Ting bør være en virkelig Folkerepræsentation for den

danske Befolkning, et Spejlbillede af det danske Folk. — Det Parti, jeg tilhører, vilde faa en forøget Repræsentation efter Grundloven og Retfærdigheden og selve Valgrettens Krav; andre Partier gaar det paa samme Maade. Højrepartiet har heller ikke den Repræsentation, det ifølge sit Stemmetal kunde gøre Krav paa. I dette Øjeblik har Flertallet en større Repræsentation, end det kan gøre Krav paa ifølge det Vælgertal, det repræsenterer, men al Ting gaar op og ned her i Verden; der kan komme Tider, hvor ogsaa det ærede Flertal er interesseret i, at Retfærdigheden sker Fyldest. Men i hvert Fald, enten Flertallet er interesseret i det eller ej, Retfærdigheden skal ske Fyldest, den almindelige Valgret skal hævdes. — En parlamentarisk Regerings Eksistensbetingelse er, at den har sin Støtte i et parlamentarisk Flertal, et virkeligt Folkeflertal. — Det Flertal, det Parti, hvorpaa den nuværende Regering støtter sig, repræsenterer ikke et Flertal i Befolkningen. Det var Kærnepunktet i mit indledende Foredrag, Hovedpunktet i Forslagsstillernes Standpunkt. Saa uretfærdig er den nuværende Valgkredsordning allerede bleven, at man har den ganske meningsløse Ting, en saakaldet Flertalsregering, der kun repræsenterer et Mindretal i Befolkningen. Selve Grundlaget for vor Statsstyrelse er forfalsket. — Først og fremmest hviler den nuværende Regering paa en Usandhed. Den kaldes en Flertalsregering, men den er en Mindretalsregering. Usandheden bliver grovere for hvert Aar, der gaar, og derfor kan den nuværende Regering, det nuværende parlamentariske System, selve Parlamentarismen, selve den almindelige Valgrets Livsprincip ikke være tjent med, at vi skyde denne Sag ud, thi Parlamentarismen kan ikke være tjent med at forfalskes, den almindelige Valgret maa hævdes“.

Kan man tænke sig et varmere Forsvar for Forholdstalsvalgmaadens Indførelse ved Folketingsvalg? Havde vi den, saa faldt alle de mange og stærke Anker til Jorden. Men saadan var det dog ikke tænkt; Borgbjerg levede i den kolossale Vildfarelse, at naar blot Kredsene var nogenlunde ligestore, saa faldt alle hans Anker bort, saa blev Folketinget et Spejlbillede af Befolkningen, saa fik Flertallet ikke mere, end der tilkom det, og Mindretallene — ogsaa Højrepartiet! — fik, hvad det havde Krav paa efter Vælgertallet. En kolossal Vildfarelse! Men da han blev oplyst herom med klare Tal nu i Efteraaret, hvad gjorde han saa? Blev han saa en varm Defensor for Forholdstalsvalg? Nej, han aad alle sine Ord i sig igen. Saa kunde det være det samme med „Spejlbille-

det“, med „Kærnepunktet“, med at gøre „Usandheden“ umulig osv. Borghjerg vilde maaske nok Maalet, men Midlet, det eneste, som gives, det vilde han ikke. Paa Ord var han rig nok, men da der skulde handles, var det hele kun Bobler.

Sagen er nemlig den, at det System, vi har, Enmandskredse — er et fuldstændigt Tilfældighedernes System, hvad der hurtig ses. Hvis et politisk Parti har Flertal ude i Befolkningen, er det i og for sig naturligt, at det har Flertal i alle de enkelte Folketingskredse, og hvis det har dette, vil der blive valgt udelukkende Tilhængere af Flertallet og ingen af Mindretallene. Naar Mindretallene slumpe til at faa valgt nogle Repræsentanter, ligger det kun i, at der er Afvigelser fra det normale, fra det i og for sig naturlige, ligger i, at der er Uregelmæssighed i Partiernes Fordeling ud over Landet. Hvor mange Mindretallene faa valgte, beror derfor ganske paa, hvor mange og hvor store disse Uregelmæssigheder ere. Og dette er jo helt tilfældigt, saa tilfældigt, at der ikke er nogetsomhelst i Vejen for, at et Mindretal ude i Befolkningen ved det System, vi have, kan faa Flertal her i Folketinget. Vi tage for Simpelteds Skyld tre nøjagtig lige store Kredse, lad os sige med 1,000 Vælgere i hver Kreds. Lad os regne, at der kun er to Partier: Venstre og Højre, og at Venstre er i Flertal. Hvis der nu i en Kreds er 900 Venstre- og 100 Højrevælgere, og der i de to andre er 600 Højre og 400 Venstre, saa vilde disse tre Kredse, som ere nøjagtig lige store, vælge een Venstremand og to Højremænd, uagtet Venstre af de 3,000 Vælgere raader over 1,700 og Højre kun over 1,300. Altsaa denne Tilstand (for at tage et Vælgertal, som vi have her i Landet) hvor af 300,000 Stemmer de 170,000 høre til Venstre flertallet, medens Højre tager 130,000, udelukker ikke den Mulighed, at Venstre flertallet kun faar 38 af dette Tings 114 Pladser og Højre faar $\frac{2}{3}$, altsaa langt det største. Det er for at paavise, at Systemet er et fuldstændigt Tilfældighedernes System, at vi har nævnt disse Tal; men et System, som kan give et saadant Flertal samtlige Folketingets 114 Pladser, men ogsaa kan give Flertallet kun 38, overhovedet give det et Antal Repræsentanter, som kan svinge mellem disse to Tal fra 38 til 114 og for den Sags Skyld ogsaa gaa ned under 38, kan unægtelig med Rette siges at være et Tilfældighedernes System. Den, som derfor tror, at en Ordning med lige store Kredse giver de forskellige Partier, hvad der tilkommer dem, lever i en fuldstændig Vildfarelse. Og sidste Valg gav os det ligefrem ind med Skeer. Præstø

Amt har 6 Valgkredse, og de ere noget nær lige store; Indvaanerantallet varierer kun imellem 15 og 20,000. Disse 6 Kredse valgte 6 Medlemmer af Reformpartiet — vi maa naturligvis tage Partiet, som det var den Gang. Men da viser det tilsyneladende forbløffende sig, at de 6 valgte Kandidater kun fik 55 pCt. af de afgivne Stemmer; de 45 pCt. faldt paa ikke valgte Kandidater. I Amtets fjerde Kreds havde der stillet sig hele tre Reformmænd, altsaa to foruden den valgte, og disse to fik tilsammen 7 pCt. af de Stemmer, som bleve afgivne i Amtet. Der faldt altsaa paa Reformpartiet ialt 62 pCt. Enten man nu regner med 55 eller med 62 pCt., saa kan der jo højst tilkomme Reformpartiet 4 Mand; men det fik alle 6 Pladser! Kan man da sige, at Repræsentationen for Præstø Amt er et Spejlbillede af Amtets Befolkning? Som det gik i dette Amt, kunde det jo gaa i alle Amter.

Vi ser altsaa, at det nugældende System ikke sikrer et Flertal i Befolkningen, at det besætter Flertallet af Pladserne i Folketinget, og det udelukker ikke, at et Mindretal i Befolkningen kan faa Flertal i Tinget.

Forholdstalsvalg giver alle Partier, Flertallet som Mindretallene, en Repræsentation, der staar i Forhold til Partiernes Udbredelse i Befolkningen, og dette er vel Idealet. Det var ogsaa dette, man ønskede, da Grundloven blev givet, men man savnede Midlet til at naa det. Midlet fandt *Andræ* i 1855 i Forholdstalsvalgmaaden.

Andræ siger: I de endelige Beslutninger skal Majoriteten herske, og dens Villie respekteres, men saa længe der kun er Tale om en Overvejelse, saa længe der er Tale om at fremkalde en omfattende Diskussion, for derigennem med Modenhed at kunne fatte Beslutninger, saalænge maa man give Minoriteterne Ret til at komme til i Forhold til deres Talrig-
hed at udtale deres afvigende Anskuelser.

Der tales saa meget om Valgrettens Betydning, særlig fra demokratisk Side; men ved at modsætte sig Forholdstalsvalg indskrænker man Valgrettens Betydning. Højre vil udvide den. At have Valgret vil jo sige, at man har Ret til at faa sit Navn indtegnet paa Valglisten; dermed faar man Stemmeret. Men naar man saa indskrænker en saadan Vælgers Ret ved, at han kun kan stemme i en lille Kreds med ret tilfældige Grændser, saa indskrænkes han derved i den frie Samvirken med andre Vælgere, som er nødvendig, for at hans Stemmeret kan blive til en Valgret. Hvis hver Følketingskreds her i København gennemsnitlig har f. Eks. 4000

Vælgere, hvorfor i Alverden skal det saa ikke være tilladt 4000 Vælgere her i Byen at sætte en Mand ind i Tinget, som de ønsker derind? Men det kan de ikke nu, med mindre de fleste af dem tilfældigvis er klumpede sammen i en bestemt lille Del af Byen.

Ved det sidste Folketingsvalg stemte 135,000 Vælgere paa de valgte Kandidater, 100,000 paa de faldne Kandidater. 100,000 Stemmer er 42 pCt. af samtlige Stemmer, og de gik altsaa faktisk til Spilde; disse 100,000 Vælgeres „Valgret“ var ganske nominel, deres Indflydelse paa Valget var lig Nul. I Præstø Amt gik som nævnt 45 pCt. faktisk til Spilde. Er der Mening skabt heri?

Hvis man gaar den af Højre foreslaaede Vej, opnaar man ogsaa dette, at Vælgerne ikke nominelt repræsenteres af en, i hvis Valg de ikke have nogensomhelst Lod og Del.

Dette, at en stor Mængde Vælgere for saa vidt lige saa godt kunde lade være at stemme, som det ikke forandrer Valgets Udfald, hvad enten de gøre det ene eller det andet, taler absolut i Systemets Disfavør. Et System, der animerer alle Vælgere til at være med, er langt at foretrække for et, der tilskynder Folk til at blive hjemme. Og det System, vi have, gør det, som bekendt, ogsaa meget vanskeligt at faa Folk til at stille sig, naar det paa Forhaand er givet, at Vedkommende kun har det Maal at være Objekt for de stemmende og for den Fornøjelse skal gennemgaa en Valgkampagnes Besværigheder.

Derved, at under det nuværende System ikke alle Partier opstiller Kandidater i alle Kredse, kommer Stemmegivningen ikke til at afgive noget paalideligt Billede af Partiernes Tilslutning i Befolkningen; overmaade mange Steder faar en Kandidat ogsaa Stemmer fra et andet Parti end hans eget, naar nemlig dette andet Parti nødigst af alt ser Modkandidaten valgt, d. e. af to Onder foretrækker det mindste. Derved giver Resultatet imidlertid et forkert Billede af Forholdene.

Et meget betydeligt Fortrin har ogsaa Forholdstalvalgmaaden derigennem, at Partierne kunne sørge for, at der kommer Folk ind i Tinget, som have Viden og Kundskab paa de mange forskellige Omraader, som Tinget kommer til at beskæftige sig med, Folk, som ogsaa repræsenterer de forskellige aandelige og materielle Interesser, som bør repræsenteres. Nu er det nemlig saaledes, at Partierne i den enkelte Folketingskreds ved Opstillingen af en Kandidat handle saa

temmelig uafhængigt af Partifællerne i andre Kredse, og ad denne Vej vil det derfor ikke være muligt at afballancere de forskellige Hensyn, som bør tages, mod hinanden, naar et Parti inde paa Rigsdagen skal have de fornødne Kræfter til Raadighed. Da det jo ingenlunde er givet, at en virkelig Dygtighed paa den ene Side og Evnen til at gennemgaa en Valgkampagnes Strabadser paa den anden Side ere forenede i en og samme Person; er det heldigt, om et Parti kan sætte en Mand af den første Art ind for at gøre et solidt Arbejde paa Rigsdagen, selv om han mangler Kræfter til det sidste.

Selvfølgelig vil der, om man gaar til Forholdstalsvalg, gaa noget tabt af den Værdi, det kan have, at en Folketingsmand staar som den eneste Bepræsentant for en Kreds, som altsaa er knyttet til ham; han er jo nu knyttet til den paa ganske særlig Maade, og der er jo sikkert ingen, der sidder i Tinget, som ikke har Grund til i flere Henseender at skatte det Baand højt, med hvilket de ere bundne til deres Vælgere. Men afvejer man dette Gode med de Goder, der er nævnt i det foregaaende, kan der vist ikke være nogen Tvivl om, til hvilken Side Vægtskaalen maa synke. Thi det maa erindres, at det i første Række er Statens Interesser, der skulle varetages, og at det almene Hensyn maa gaa forud for de stedlige Hensyn. (*Jørgen Pedersen*: „Den særlige Repræsentation for de enkelte Kredse har sin Fordel, men ganske sikkert ogsaa sine Ulemper.“).

Har man Forholdstalsvalg, saa har Befolkningen altid lige Repræsentationsret; Omlægninger og Nedlæggelse af Kredse vil der ikke blive Tale om. Vokser Befolkningen særlig stærkt et Sted, faar den ogsaa en hertil svarende forøget Repræsentation. Fremgangsmaaden kan være den: Landet deles i Kredse, der f. Eks. falder sammen med de 7 Stifter (Bornholm bør dog vælge for sig) eller de 11 Landstingskredse. Den sidste før et Valg afholdte Folketælling viser, hvorledes Befolkningen er fordelt i Kredsene, og hver Kreds tildeles der saa det Antal Folketingspladser, som tilkommer den efter Befolkningstallet. Og indenfor hver af de store Kredse stemmes der saa efter en Liste, som f. Eks. ved Menighedsvalgene. Man kan altsaa, uden at nogen Del af Befolkningen forurettes, have et fast Antal Medlemmer af Folketinget, men det kan for den Sags Skyld ogsaa gradvis vokse, om dette maatte ønskes. By og Land kan blive repræsenteret i det rette Forhold.

Imod Forholdstalsvalg til Folketinget har *Sveistrup* gjort den besynderlige Indvending, at det vilde vanskeliggøre Flertalsstyret! Han tager derved Ordet for, at man kan have et „Flertalsstyre“, der støtter sig til et Flertal i Folketinget, ogsaa naar der bag dette kun staar et Mindretal i Befolkningen. Demokraten *Sveistrup* forsvarer altsaa det, som Demokraten *Borghjerg* i de stærkeste Udtryk fordømmer! — Den moderate Landstingsmand *Jørgen Pedersen* siger disse sindige og fornuftige Ord herom: „Et Flertal, som egentlig ikke burde være et Flertal, naar alle Vælgere fik Lejlighed til at gøre sig gældende paa fyldestgørende Maade (ved Forholdstalsvalg), et saadant Flertal, synes mig, taber noget af sin Vægt. — Dette, at Flertallet vil blive noget mindre derved, at de Mindretal, som nu overstemmes, og hvis Stemmer gaa til Spilde, ville blive repræsenterede mere i Forhold til deres virkelige Tal, synes mig ikke skikket til at svække Folketingets Indflydelse særligt.“

Saa har man endelig sagt, — og det skal der aabenbart tillægges nogen Betydning —, at hvis man skulde indføre Forholdstalsmaaden ved Folketingsvalget, maatte man ogsaa forandre Landstingets Sammensætning. Men det er det gamle Fif: naar man vil modarbejde en Sag, mod hvilken man reelt intet kan indvende, kæder man den sammen med en anden Sag, som den i Virkeligheden intet har at gøre med. Man kan virkelig ikke, fordi man f. Eks. ønsker den privilegerede Valgret til Landstinget afskaffet, nægte Folketingsvælgerne den eneste Valgmaade, hvorved den lige og almindelige Valgret kan blive virkeliggjort.

Ganske interessant er det forøvrigt at notere, at medens Venstre altid har holdt paa Folketingets Overvægt, fordi det skulde være den eneste sande Repræsentation for Folket, saa har Konsejlspræsident Christensen under Debatten opgivet denne Paastand; han indrømmer nu, at Folketinget kun er en Repræsentation for Kredsens Flertal, og kun i Forening med Landstinget er det et Spejlbillede af Befolkningen. Dette er en ikke uvæsentlig Indrømmelse.

Sluttelig anføres følgende Udtalelse, der er indsendt til Rigsdagen:

„Idet Fællesrepræsentationen for dansk Industri og Haandværk paa sit i Horsens den 2.—3. Juli 1905 afholdte Delegeretmøde udtaler sin fulde Samstemning med den fra de samvirkende Byerhvervsorganisationer til Re-

gering og Rigsdag skete Henvendelse angaaende Vælgerbefolkningens lige Adgang til Repræsentation i Folketinget, tillader man sig særlig at betone, at naar der til Fyldestgørelse af det i saa Henseende fremsatte Krav skal foretages en Grundlovsforandring, bør denne for Valgene til Folketinget fastslaa Forholdstalsvalgmaaden, idet denne vil give enhver Meningsgruppe blandt Vælgerne Adgang til Repræsentation paa Ting og saaledes ogsaa sikre Udøverne af Haandværk og Industri den dem efter deres Tal tilkommende Indflydelse paa Lovgivningsarbejdet“.

H. O. G. Ellinger.

Toldspørgsmaalet.

Ved Sekretær JUL. WULFF.

1. Frihandelsteoriens Grundlag.

Som bekendt førtes Frihandelskampen i England slet ikke mod Industritold, men mod den engelske Landbrugsbeskyttelse — særlig med **Hvedetolden**; den var det, der blev afskaffet ved Frihandelssejren i 1846.

Man gav denne Told Skyld for den engelske Arbejderbefolknings daarlige Kaar før 1846, idet man paastod, at Ejerne af den engelske Jord „udnyttede“ Tolden — det vil sige: fordyrede den engelske Hvedepris med hele Toldens Beløb. Hele Theorien om, at „Fabrikanten“ altid misbruger Beskyttelsestolden paa denne Maade, blev uddannet i denne Kamp mod Hvedetolden i England. Af stor Interesse og Betydning for Bedømmelsen af Frihandelsteoriens hele Berettigelse er det da at gøre sig bekendt med nedenstaaende Statistik over Hvedepriserne i England i hele det 19de Aarhundrede. Thi den viser, at Tolden slet ikke har haft nogen nævneværdig Indflydelse paa Kornpriserne, saaledes at Frihandelens Kamp mod det engelske Landbrug i Virkeligheden har været uberettiget.

Statistikken (de enkelte Aarspriser) skyldes det engelske Landbrugsministerium. Prisen er angivet pr. Quarter ($= \frac{21}{10}$ danske Tønder) og anføres i Shillings og Pence (1 Shilling = 90 Øre, 1 Penny = $7\frac{1}{2}$ Øre); den gives i aarligt Gennemsnit for hver Toldlovsperiode indtil 1849, da Korntolden blev ophævet — derefter for hvert Tiaar:

1800—1815	89 sh.	1 Penny
1816—1822	78 —	10 Pence
1823—1828	60 —	7 —
1829—1842	58 —	8 —
1843—1846	51 —	8 —
1847—1849	54 —	10 —
1850—1859	53 —	4 —
1860—1869	51 —	8 —
1870—1879	51 —	4 —
1880—1889	36 —	11 —
1890—1899	28 —	9 —

Til Tallenes bedre Forstaaelse skal følgende nærmere Oplysninger gives:

Indtil 1815 var Indførsel af Hvede til England ikke tilladt, naar Landets egen Hvedepris var under 63 sh.; men Tolden var lav: kun 2 sh. 6 d. Det er altsaa ikke Toldens Skyld, at Prisen i denne Periode er høj, men det skyldes Krigsforholdene og deraf flydende forstyrrede Bank- og Pengeforhold. Indtil denne Periode kunde England iøvrigt ikke alene brødføde sig selv, men udføre Hvede; der betaltes endogsaa lige til 1815 en Udførselspræmie for Hvede.

Kornloven af 1815, der stod i Kraft til 1822, tillod toldfri Indførsel af udenlandsk Hvede, naar Hvedeprisen i England steg til 80 sh. eller derover; Kolonierne kunde allerede indføre Hvede, naar Prisen i England var 67 sh.

Loven af 1822, der stod ved Magt til 1828, tillod at indføre fremmed Korn, naar Prisen i England var 70 sh. Men Tolden sattes for den udenlandske Hvede til 12 sh., naar Prisen i England var 70—80 sh., til 5 sh. naar Prisen var 80—85 sh., og til 1 sh. naar Prisen oversteg 85 sh. (saakaldet „glidende Toldskala“). Koloniernes Hvede gik ind til en Told af 12 sh. allerede naar Prisen var under 67 sh. i England; og denne Told faldt til 1 sh. allerede naar Prisen steg til 71 sh. og derover. — Uagtet det altsaa er et betydeligt Toldpaalæg, der indføres i denne Periode, falder Gjennemsnitsprisen 18 sh. 3 d. mod Perioden 1816—22.

I 1828—42 afskaffedes Udførselsforbudet, og der gaves ikke Koloniernes Hvede noget Fortrin. Derimod indførtes der en meget høj Told efter glidende Skala: 34 sh. 8 d. naar Prisen i England var 52—53 sh.; ved en Pris af 73—74 sh. sank Tolden til 1 sh. — Uagtet Forhøjelsen faldt

Gjennemsnitsprisen 1 sh. 11 d. i Sammenligning med den foregaaende Periode.

I 1842—46 blev Tolden nedsat til 20 sh., naar Hvedepriisen i England var under 51 sh.; den faldt gennem en glidende Skala til 1 sh., naar Hvedepriisen blev 73 sh. og derover. Trods denne Toldnedsættelse paa over 14 sh. faldt Prisen i denne Periode kun 7 sh.

Aarene 1847—49 var Frihandelsreformens Aar. Tolden nedsattes foreløbig i disse 3 Aar til 10 sh., naar Hvedepriisen var under 48 sh., til 6 sh., naar den var 51—52 sh., og til 1 sh., naar Prisen var 53 sh. og derover. Trods denne Nedsættelse paa over 10 sh. steg Hvedepriisen i dette Treaar 3 sh. 2 d. i Sammenligning med Perioden 1842—46, hvori Kampen mod Hvedetoldens formentlige Misbrug førtes!

Efter 1849 bestod der kun en „Registreringsafgift“ af 1 sh. pr. Quarter Hvede, men alligevel faldt Prisen i det følgende Tiaar kun 1 sh. 6 d.; den holdt sig altsaa 1 sh. 8 d. højere end i det udskregne Tidsrum 1842—46! Først i Tiaaret 1860—69 naaede Prisen ned til det Lavmaal, hvorpaa den havde staaet i den Periode, der gav Anledning til hele „Frihandelskampen“!

Hvad der i Virkeligheden har givet Anledning til Svingningerne i de engelske Hvedepriser, har været Høstforhold. Selv under den høje Korntold 1828—42 kunde Priserne (som i 1835) gaa ned til 39 sh. 4 d., medens den i andre Aar (som 1839) var oppe paa 70 sh. 8 d. Og det virkelige Prisfald kom, som man ser, først i Firserne og Halvfemserne; det skyldes jo imidlertid ikke Toldnedsættelser, men den oversøiske Hvedes Optræden paa det engelske Marked.

Fra den Tid daterer sig det engelske Landbrugs voldsomme Tilbagegang; Hvedearealet er gaaet ned fra $3\frac{3}{4}$ Mill. Acres til $1\frac{2}{5}$ Mill. Acres, og den Kapital, der i de sidste 25 Aar er tabt i det engelske Landbrug, opgives til 2,700 Millioner Kroner!

2. Folketællingen 1901. Erhvervsstatistik.

Ifølge Folketællingen 1901 ernærede de forskellige Erhverv følgende Dele af Danmarks Befolkning:

Landbrug (med Skov- og Havebrug)	971,894	eller	39,7	pCt.
Haandværk og Industri	690,291	-	28,2	—
Handel og Samfærdsel	330,626	-	13,5	—
Søfart og Fiskeri	73,132	-	3,0	—
Immaterielle Erhverv (Embedsmænd, Videnskabsmænd, Lærere, Juri- ster o. fl.)	128,529	-	5,2	—
Tyende og uangivne Erhverv	85,847	-	3,5	—
Folk, der lever af deres Midler	112,893	-	4,6	—
Offentligt understøttede	56,330	-	2,3	—
Ialt 2,449,540				

I Landdistrikterne (udenfor Købstæderne) levede i 1901 1,490,635 Mennesker, af hvilke 951,942 (63,9 pCt.) ernærede sig ved Landbrug, 380,791 (25,5 pCt.) ved Byerhverv og 157,902 (10,6 pCt.) af andre Erhverv.

By- og Landbefolkningen fordelte sig i 1801 saaledes: paa Landet 732,000, i Købstæderne 197,000, ialt 929,000.

Befolkningen er vokset saaledes:

	paa Landet	i Købstæderne	ialt
i de 40 Aar 1801—1840:	288,000	72,000	360,000
i de 20 Aar 1840—1860:	211,000	108,000	319,000
i de 20 Aar 1860—1880:	186,000	175,000	361,000
i de 21 Aar 1880—1901:	96,000	384,000	480,000

Man ser, hvorledes Landdistrikternes Vækst aftager fra 1840, medens Købstæderne vokser stærkere og stærkere. Men i Landdistrikterne er det Byerhvervsbefolkningen, der vokser; Landbrugernes Tal aftog fra 1880—90 og igen fra 1890—1901, skønt dette sidste (paa Grund af en Forandring i Optællingssystemet) ikke kan ses af Hovedopgørelserne for Folketællingen 1901.

Folketællingen 1. Februar 1906 oplyser intet om Erhvervenes Tal, men kun, at Købstædernes Vækst i disse 5 trykkede Aar været magrere end tidligere, medens Landdistrikterne er tiltaget mere end i de foregaaende Aar. Dette sidste skyldes rimeligvis, at Landbruget ikke mere aftager i Antal.

3. Landbrugseksport og Handelsballance.

Det siges hyppigt, at det er Landbruget, som gennem sin Eksport skaffer os Midlerne til at

betale vor Udførsel med, ja vel endog til at eksistere her i Landet.

Hvor stor en Misforstaaelse dette er, fremgaar af den paa Grundlag af de nye Skattelove nylig foretagne Opgørelse af vor Befolknings Indtægt. Det viser sig nemlig, at denne udgør ca. 1000 Mill. Kr. aarlig (nøjagtigt 994,7 Mill.) Men Værdien af Landbrugseksporten har i de senere Aar svinget imellem 250 og 350 Mill. Kr.; herfra maa imidlertid fradrages Landbrugets Udgift til udenlandske Foderstoffer og Gødningsstoffer, der udgør over 100 Mill.; Nettoudbyttet af vor Landbrugseksport dækker altsaa kun 150—250 Mill. af vor samlede 1000 Mill. Kr.s Indtægt; og alene Købstad-befolkningens Indtægt opgøres til 523 Mill. Kr., ikke at tale om Byerhvervsbefolkningens paa Landet. Allerede dette er jo tilstrækkeligt til at vise, at Landbruget — ligesom alle andre Erhverv — gennem sit Arbejde betaler hæderligt sin egen Part af vor Nationalindtægt, men selvfølgelig heller ikke mere.

Men Landbrugets Udførsel betaler heller slet ikke vor Indførsel, saaledes som det fremlyser af følgende Tal fra de sidste 5 Aar, for hvilke statistiske Oplysninger haves.

	Vort samlede Forbrug af udenlandske Varer*)	Landbrugs- eksportens Værdi	Dækkedes ikke af Landbrugseksporten
1900	416 Mill. Kr.	249 $\frac{1}{2}$ Mill. Kr.	166 $\frac{1}{2}$ Mill. Kr.
1901	397 —	262 —	135 —
1902	433 $\frac{1}{2}$ —	286 $\frac{1}{2}$ —	147 —
1903	444 —	318 $\frac{1}{2}$ —	125 $\frac{1}{2}$ —
1904	466 —	329 —	137 —

Af den ganske betydelige Del af vor Indførsel (vort Indkøb), som saaledes ikke blev betalt med Landbrugseksport, dækkedes følgende Beløb af anden Eksport:

	Industrieksport	Fiskeri og Affaldsstoffer	Rest, som ikke dækkedes af nogen Eksport
1900	23 Mill. Kr.	8 Mill. Kr.	135 $\frac{1}{2}$ Mill. Kr.
1901	19 $\frac{1}{2}$ —	9 $\frac{1}{2}$ —	106 —
1902	21 —	11 —	115 —
1903	23 —	10 $\frac{1}{2}$ —	92 —
1904	20 $\frac{1}{2}$ —	9 —	107 $\frac{1}{2}$ —

*) Transiterende Varer fraregnede.

Tilbage bliver altsaa endda et meget anseligt Beløb af vor Indførsel, som slet ikke dækkes af Vareudførsel. Hvorledes skal dette Forhold forklares? For det første saaledes: En Nation har andre Maader at skaffe sig Indtægt fra Udlandet paa end ved Eksport, og navnlig da følgende tre: 1) Handelsflaadens Indtægt af udenrigsk Fragtfart (fra en fremmed Havn til en anden), 2) Handelsstandens Indtægt af Transithandel (Salg af Varer fra et fremmed Land til et andet), og 3) Renter af udenlandske Værdipapirer, som ejes af Landets Borgere. Nu tør vi neppe nok antage, at vi her i Landet har formaaet at dække 50 Mill. Kr. af Indførselen ved disse tre Indtægtskilders Hjælp; Enderesultatet bliver da, at vi uden Tvivl i de paagældende Aar har maattet betale Halvdelen eller mere af Underskudet paa vor Varehandels-Ballance med Værdipapirer (altsaa Forbrug af Formue) eller ved at gøre Gæld til Udlandet.

I denne Sammenhæng skal følgende Oplysninger gives om 28 Aars Udvikling. Oplysningerne skyldes Folketingets Skattelovskommission:

	1872	1891	1900
	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.
Af udenlandske Værdipapirer fandtes i dansk Eje	161	114	92
Af danske Værdipapirer fandtes i Udlandets Eje	30	106	305
Altsaa Balance paa dansk Side	+ 131	+ 8	÷ 213

Dette er, som man ser, en Nedgang i vor Status overfor Udlandet paa 344 Mill. Kr. i 28 Aar. Før 1891 formaaede vi at dække en Del af Underskudet paa vor Handelsballance med Renteindtægten af fremmede Papirer i vort Eje; men efter 1891 er vi bleven Udlandets Skyldnere og har altsaa, foruden Underskudet paa Vareindførselen, tillige Rente af vor Obligationsgæld at betale til Udlandet; og uden Tvivl har dette uheldige Forhold udviklet sig yderligere til vor Skade siden 1900. Aabenbart er der da ingen Fornuft i at ville skaffe os en endnu større Indførsel af fremmede Varer ved Hjælp af Frihandelsreformer; hvad vi trænger til, er mindre Indførsel fra Udlandet, større Indtægt af eget Arbejde.

4. Eksport og Hjemmemarked.

Det er i det hele taget en Vildfarelse — skønt en her til Lands meget udbredt Vildfarelse —, at et Lands Velstand særlig skulde afhænge af dets Udførsel til Udlandet.

Hvis dette var Tilfældet, maatte Danmark være et overordentligt rigt Land. Thi i Aaret 1900 udgjorde Udførselens Værdi, beregnet pr. Hoved af Befolkningen, følgende Beløb i nedennævnte Lande:

England	128	Kr.	00	Øre
Danmark	112	-	36	-
Frankrig	76	-	84	-
Tyskland	75	-	00	-
Forenede Stater . .	66	-	00	-

Men disse Tal betyder ikke, at vi er henved dobbelt saa rige som de Forenede Staters Befolkning. Tværtimod, Gennemsnitsindtægten i Nordamerika er 660 Kr., i England 600 Kr., i Danmark 400 Kr. Men hver Amerikaner tjener af sine 660 Kr. kun 66 Kr. ved Eksport til Udlandet; de øvrige 600 Kr. erhverver han i sit eget Land. Hver Engländer tjener af sine 600 Kr. kun de 128 Kr. ved Eksport, hver Dansker af sine 400 Kr. kun de 112 Kr. 36 Øre ved Arbejde for Udlandet, Resten ved Arbejde for sine egne Landsmænd.

Overalt i Verden er Hjemmemarkedet det egentlige Marked, i England som alle andre Steder; man udfører kun, hvad man har tilovers. Naar vi her i Danmark har saa stor en Udførsel af Landbrugsvarer, er Grunden vel paa den ene Side vort Landbrugs Dygtighed, men Hovedårsagen er den, at vi hidtil ikke har haft Befolkning i Landet nok til at aftage vort Landbrugs Produkter — med andre Ord: at vi har været **et uudviklet Land**. Havde vi haft en tæt Befolkning som Belgien, saa vilde vi ikke have haft nogen Landbrugseksport, selv om vort Landbrug var nok saa dygtigt. Med hvert Aar, der gaar, forandres dette Forhold til det bedre, idet vi faar en tættere og tættere Befolkning med stigende Købeevne. Med den regelmæssige Vækst af 1 pCt. aarlig, som vort Folk nu i flere Slægtled har haft, vil vi — hvis ingen hæmmende Nationalulykker indtræffer — være:

i 1922	3	Mill. Mennesker
i 1937	3 ¹ / ₂	—
i 1950	4	—

Allerede omkring 1937 vil det indenlandske Marked da, om fornødent, være stærkt nok til at bære det danske Landbrug, og selvfølgelig bør det være et Maal for Landbrugets økonomiske Politik at opnaa dette stærke Rygstød i sit eget Land.

5. Frihandel er antinational.

Frihandel er ikke, som det saa tit paastaas, det ideale Maal. Dette vilde kun være Tilfældet i en Verden, hvor Produktionsforholdene var aldeles ens i alle Lande og alle Befolkninger havde nøjagtig den samme Energi og Intelligens. Hvor dette ikke var Tilfældet, vilde den rene Frihandel nødvendigvis føre til, at de bedst udrustede Nationer tiltog i Rigdom, medens de daarligere udrustede blev fattigere; men ingen Nation vilde uden Modstand finde sig i at blive fattigere — den vilde træffe Foranstaltninger derimod, det vil sige: beskytte sig. Saa længe, der bestaar Nationer i en Verden fuld af Ulighed, vil derfor ikke Frihandel, men Beskyttelse, blive betragtet som det rigtige og fornuftige Princip for Handelslovgivningen. Og saa længe man indenfor Nationerne betragter de enkelte Individets Udvikling til størst mulig Selvstændighed som det bedste Middel til det heles Fremgang, kan man næppe tro, at Verdens samlede Fremgang skulde befordres bedst ved at afskaffe eller udviske de nationale Individualiteter.

6. Landbrugs og Industris forskellige Holdning overfor Beskyttelse

er i Almindelighed Genstand for de største Misforstaaelser.

Naar man henviser til, at vort Landbrug „klarar sig stolt“ uden Beskyttelse og opstiller dette som et Maal for vor Industri, saa sammenstiller man Ting, der slet ikke kan sammenstilles. Thi det danske Landbrug kæmper paa sit Hovedmarked slet ikke mod Beskyttelse; dets nuværende Udvikling har kun én Basis: Englands Frihandel og Englands umaadelige Trang til Forsyning med Landbrugsprodukter. Vort Landbrugs Ære er, at det

har udnyttet dette aabne Marked saa godt i Konkurrencen med andre Nationer, at det er kommen forud for disse; men havde dette aabne Marked ikke været — havde England haft Landbrugsbeskyttelse ligesom Tyskland og de øvrige Lande — saa kunde det danske Landbrugs moderne Udvikling slet ikke have fundet Sted.

Og for Resten har Landbruget slet ikke haft Grund til udelt Glæde over Frihandelen, thi det er jo denne — de med den følgende lave Priser — der lange Aar igennem har bragt Hartkornets Værdi til at falde: for Gaardhartkornet fra 6700 Kr. i 1884 til 5300 Kr. i 1890. Landbruget havde ingen anden Udvej end at lægge sig efter det engelske Marked, fordi vi ikke var i Stand til at byde det et tilstrækkeligt dansk Marked; det gjorde det mest mulige af den eneste aabne Udvej og fortjener den største Anerkendelse derfor, men nogen i og for sig fuldt tilfredsstillende Udvej var det ikke. Derfor er Prisfaldet paa Hartkornet — Landbrugets Velstandsmaaler — tilstrækkelig klart Bevis.

Helt anderledes end Landbruget har dansk Haandværk og Industri været stillet. Vel har Stillingen forsaavidt været ens for de to Erhverv, som alle andre Lande har været dem spærrede ved Toldmure, kun England aabent; men medens England trænger til og med aabne Arme modtager alle de Landbrugsprodukter, det kan faa, er det ganske modsat med Industrivarer; dem trænger England ikke til — det er selv Verdens største industrielle Eksportland og har just indført Frihandel, fordi det følte sig alle andre overlegen paa dette Omraade. Med andre Ord: hvor Landbruget gaar ind som en velkommen Gæst, skulde Industrien tiltvinge sig Adgang ved først at slaa den engelske Industri — den stærkeste i Verden — til Jorden. Og at dette er meget forlangt af et lille Lands begyndende Industri, vil man sikkert indrømme. Skønt for Resten har denne Industri alligevel paa adskillige Omraader skaffet sig Indpas i England (Kølemaskiner, Dampskibe m. m.)

7. Er Toldbeskyttelse en „Fattighjælp“?

Det er ganske almindeligt her i Landet, at Toldbeskyttelse betragtes som noget fornedrende og ydmygende — som „en Krykke“, en „Dokumentation af Evneløshed“, en „Fattigunderstøttelse“ o. desl. Men dette er kun en af de ganske menings-

løse Vrangforestillinger, som en doktrinær Frihandels-agitation har udbredt, særlig blandt vore Landbrugere.

Hvis det var saaledes, at vi i Danmark alene brugte Beskyttelse, den øvrige Verden ikke, saa kunde man forstaa denne Forestilling, men saaledes er det jo ikke. Alverden bruger jo Toldbeskyttelse — netop derfor kan vi ikke undlade det.

Kampen mellem Nationerne er en Kamp som enhver anden, og hver Kamp har sine Vaaben. Utvivlsomt var det billigere for alle Nationer at opgive Panserskibene og vende tilbage til Træskibene, men ingen enkelt Nation kan nøjes med Træskibe, naar andres Flaader er pansrede. Eller for at tage et andet Billede: Vilde der være nogensomhelst Mening i at kalde vore gamle Vikinge-Forfædre fejge, fordi de tog Brynje paa Kroppen og Skjold paa Arm ligesom deres Fjender, naar de gik i Kamp? Selv mente de ikke dette; de fandt, at man burde have lige saa gode Angrebs- og Forsvarsvaaben som Fjenden, naar Kampen skulde være lige.

Og nu er Forholdet jo det, at ikke alene vover Sverrig slet ikke at aabne sine Døre for vor Konkurrence, men det store Tyskland **tør ikke** give danske Varer Adgang paa lige Fod med sine egne, Frankrig ej heller; ligesaa lidt drister den mægtige nordamerikanske Republik sig til at lade vore Frembringelser passere ind paa sit Omraade uden et klækkeligt Paalæg af Told. Intet af alle disse store Lande vil tillade, at nogen Indtægt af Industri, som nu tilføres deres egne Fabrikanter og Arbejdere, skal gaa fra dem over paa danske Fabrikanters og Arbejderes Hænder. Og saa skulde alene vi, den lille Nation, som efter store nationale Ulykker i forrige Aarhundredes Begyndelse kæmper sig frem i Konkurrence med Verdens mægtige, kaste Skjold og Panser for nogen at gaa i Kampen mod deres svært bevæbnede Legioner!

At sligt overhovedet kan siges og tænkes, viser kun, til hvilken Latterlighed blind Doktrinarisme kan drives. Nej, vi kan ganske rolig være vor Beskyttelse bekendt og arbejde os frem med den — saa meget mere, som den er langt lavere end de fleste andre Landes.

Ogsaa her har en Agitation, der hensynsløst har hængt sig i Undtagelser og ubetydelige Smaapunkter, skabt de urimeligste Forestillinger i Befolkningen om vor „høje“, ja „kolossale“ Told. Sandheden vil fremgaa af følgende Resultater af det engelske Handelsministeriums Undersøgelse

for 2 Aar siden af Toldspærringernes Højde mod engelske Varer i Verdens forskellige Lande. Tallet ved hvert Land er det udfundne Maal for Beskyttelsesmurens Højde:

Rusland	131
Spanien	76
De forenede Stater ...	73
Portugal	71
Østerrig-Ungarn	35
Frankrig	34
Italien	27
Tyskland	25
Sverige	23
Grækenland	19
Danmark	18
Belgien	13

Altsaa indtager vor Beskyttelse paa denne Liste den næstlaveste Plads blandt alle evropæiske Landes. Sikkert trænger den da ikke til yderligere Nedsættelse, men der var vel snarere Rimelighed i at forstærke og supplere den noget. De allerfleste paa den anførte Liste nævnte Lande (særlig Tyskland) har allerede forhøjet deres Toldmure, siden Undersøgelsen fandt Sted!

Men lad os gentage det: saa langt er Beskyttelse fra at være en „Sovepude“ for de udelige, at alle Verdens industrielle Fremskridt er sket under Beskyttelse. Der kendes ikke et eneste Land, hvis Erhverv er vokset frem under Frihandelskaar, men i England er Dampmaskinen, den mekaniske Vævestol, Jærnbanen og alle de epokegørende Opfindelser gjort bag mægtige Toldmure. Under dem var allerede paa Napoleons Tid England blevet Verdens vældigste Industriland, og først da det ved Beskyttelsens Hjælp havde naaet dette Resultat, skabte det fra 1846—61 Frihandelen — Millionærens, den stærkeste, Religion.

8. Er vore beskyttede Industrier en lille Klat?

Det er ikke, som det ofte siges, blot „nogle enkelte Fag“, der her i Landet er toldbeskyttede; heller ikke i denne Forstand er det „en meget lille Brøkdal af Befolkningen“, der er interesseret i Beskyttelse.

Industritællingen af 1897 — den eneste, vi hidtil har haft — omfattede 271,000 Mestre, Arbejdere, Kontor- og Butiksfolk. Gaar man Tællingen igennem, vil man se, at ingen „lille Brøkdal“, men 182,000 af disse tilhørte toldbeskyttede Haandværk og Industrier; dette gjaldt altsaa fuldt to Trediedele af hele vor Industriebefolkning, med Familier udgørende en Befolkning paa over 450,000 Personer.

Kun ca. 89,000 af Industritællingens 271,000 Mennesker hørte til Fag, der ikke nyder Toldbeskyttelse, men af disse var der igen kun 25,000 (Møllere, Margarinefabriker, Kalkværker, Cementfabriker, Teglværker), der kunde være toldbeskyttede; men ikke er det. Størstedelen af de 89,000, nemlig ialt 64,000 Personer, hørte til Fag som Bygningshaandværk, Bagere og Slagtere, Barberere, Glarmestre, Vaske- rier, Gas- og Vandværker, der slet ikke kan toldbeskyttes, fordi udenlandsk Konkurrence paa deres Omraader er umulig (man kan ikke indføre færdige Huse, frisk Brød og Kød, Barbereres Arbejde, Gas, Vand etc.)

Er det nu rigtigt, som det prækes fra Frihandelstalernes Side, at disse ubeskyttede Haandværksfag er uden al Interesse i Beskyttelsens Opretholdelse? Nej, aldeles ikke. Murere, Tømrere, Malere og alle lignende Fag, der ikke kan trues af Konkurrence fra Udlandet, kan af samme Grund heller ikke selv konkurrere med Udlandet. De kan aldeles ikke kaste sig over Eksport — med andre Ord: de er aldeles bundne til Hjemlandets Marked, afhængige af dets Trivsel, dets Blomstring eller dets Tilbagegang. Enhver Stilstand i de Erhverv, der kan paavirkes af Udlandet, fremkalder straks Stilstand i Byggeriet; enhver Fremgang i Forretningslivet bringer derimod Byggeindustrien i Blomstring. Men de Fag, der kan paavirkes af Udlandet — det er jo netop de toldbeskyttede Fag. Af deres Trivsel er da saavel Bygningshaandværket og de andre „naturbeskyttede“ Fag som Købmænd og Detaillister fuldstændig afhængige. De er **det levende Tilvækstvæv, hvorpaa hele Nationens Vækst beror**, derfor er det deres Livsbetingelser, som det fremfor alt gælder om at opretholde.

9. Beskyttelse bringer i Virkeligheden kun de indenlandske Erhverv i Ligestilling med de udenlandske.

De Folk, der taler om Toldbeskyttelsens Urimelighed, synes atter at glemme, at det dog er en mod Landets egne Erhverv ganske ubillig Ting at give fremmedes Arbejde Adgang til os **ubeskattet**. Men det er jo netop det, der sker ved fri Indførsel.

I Pjecen: „Hvad vil en Frihandels-Toldreform betyde for Danmarks Haandværk og Industri og vort Folk i det hele taget?“ (Side 29) er national Produktions Betydning belyst gennem et Eksempel: Produktion af Hvedemel til 100 Kr. Af hele dette Beløb betales der Skat her i Landet, ikke alene af Mølleren og Landmanden, men af alle de Menne-sker, der faar Del i Produktionens 100 Kr. Og Skatterne til Stat og Kommune tilsammen udgør over 10 Procent af vor Indtægt, altsaa mere end 10 Kr. af de 100. Men hvis det samme Kvantum Hvedemel indføres direkte fra Udlandet, betales der slet ikke Skat af det, og indføres det gennem en i Danmark boende Agent, betaler denne kun Skat af den Provision, han har af Salget — lad os sige 5 pCt. I saa Fald faar Stat og Kommune hos os 10 pCt. af de 5 Kr., men intet af de 95 Kr.

Her er dog et indlysende skævt Forhold til Stede; hvad er vel naturligere, end at Staten gennem Told paa den fremmede Vare udligner dette Forhold — stiller indenlandsk Produktion lige i Konkurrencen med den fremmede? Indlysende er det dog, at Staten ikke kunde være tjent med at tage den fulde Konsekvens af at begunstige den fremmede Indførsel; thi blev alle Forbrugsartikler frit indførte, vilde Staten miste al Indtægt — dens Borgere vilde jo slet ikke beholde nogen egen Produktion tilbage, hvoraf Skat kunde tages.

Man indvende ikke her, at Udlændingerne beskattes i deres eget Land, og at Ligestilling fremkommer derigennem, thi derfor haves ingen Sikkerhed. Det Prisfald paa Landbrugsprodukter, der fra 1884 til 1900 bragte Hartkornets Værdi i Danmark til at falde fra 6700 Kr. til 5300 Kr., skyldtes væsentlig nye Landes Evne til at producere billigt som Følge af deres lave Beskatning. Desuden er det jo en velkendt Sag, at fremmede Lande ofte yder deres Eksport ligefremt Pengetilskud (Eksportpræmier), eller at Kapitalsammen-slutninger (Trusts) er i Stand til at gøre noget tilsvarende.

I Virkeligheden er den Fordel, indenlandsk Produktion yder Staten, endda langt større end en Skat paa godt 10 pCt.; thi, som paavist i det før omtalte Hvedemels-Eksempel: en indenlandsk Produktion giver Eksistensbetingelser ogsaa for andre Mennesker end de i selve Produktionen direkte interesserede, nemlig ved at udgive Produktionens fulde Udbytte her i Landet — til de Fødemidler, det Bohave og andre Livsfornødenheder, som de har Brug for.

10. Om Toldbyrdens Størrelse

er der i Befolkningen udbredt fuldstændig fantastiske Forestillinger. Med Hensyn hertil er for det første at bemærke, at man plejer at sammenblande de to Slags Told, som altid maa holdes skarpt ude fra hinanden: Finanstold og Beskyttelsestold.

Af vort samlede Beløb af Told- og Forbrugsafgifter, der i de sidste Aar indbringer Staten ca. 46 Mill. Kr., er over 33 Mill. Kr. Finanstold, og denne Form af Told er jo for det første kun Skat (altsaa Byrde), for det andet for en stor Del lagt paa Livsfornødenheder (Sukker, Kaffe, The, Ris, Petroleum, Kul etc.), hvad der gør den virkelig trykkende for den store Befolkning. Beskyttelsestolden af indførte Varer udgør derimod af hele Statens Toldindtægt kun højst 13 Mill. Kr.; og nu siger man ganske vist, at hertil maa for Forbrugernes Vedkommende lægges „den usynlige Skat til den indenlandske Industri“, hvorved menes de indenlandske Varers Fordyrelse i Læ af Beskyttelsestolden. Imidlertid er det en tilstrækkelig dokumenteret Kendsgerning, at indenlandsk Konkurrence virker som en mægtig Regulator for Beskyttelsestolden og trykker de indenlandske Priser ned — i hvert Fald i et stort Antal Tilfælde — „til Bunds“, saa der slet ingen Fordyrelse af Varerne finder Sted som Følge af Tolden. Særlig gælder dette for de simple Varekvaliteter, der udgør den fattigere Befolknings Forbrug; saaledes er den simple Mejeriost jo paa ingen Maade fordyret med Ostetoldens Beløb ($10\frac{2}{5}$ Øre Pd.), det simple Klæde ikke med Klædetoldens Beløb (66 Øre Pd.) osv.; herom har Regerings-Toldkommissionen tilvejebragt saa klar Oplysning, at selv dens frihandelsvenlige Medlemmer maatte bøje sig derfor.

Alle Diskussioner om slige Forhold gøres imidlertid overflødige ved de Oplysninger om Befolkningens Toldbyrde, der

er givne gennem de i Aarenes Løb fra forskellige Sider tilvejebragte Samlinger af Husholdningsregnskaber. Thi alle disse viser overensstemmende, at den meget omtalte Beskyttelsestoldbyrde saavel for Landbrugerne som for Arbejderne udgør et i Forhold til Beskyttelsens Fordele ganske forsvindende Beløb.

Paa Grundlag af Landhusholdningsselskabets Undersøgelse af Landbrugeres Husholdningsregnskaber har en omhyggelig Beregning godtgjort, at Landbrugets samlede Byrde af Beskyttelsestold er ca. 5 Mill. Kr. Heraf betales ca. 3 Mill. Kr. for udenlandske Varer, og dette Beløb gaar altsaa i Statskassen, hvor enhver Frihandelsmand jo med saa stor Tilfredsstillelse ser sin Toldskat havne. Til den danske Industri yder Landbruget derimod — i Form af Fordyrelse af Varerne i Læ af Toldbeskyttelse — kun ca. 2 Mill. Kr. (ikke 30—50 Mill., som Agrarpræsident Westenholz for et Par Aar siden mente!)

Denne Undersøgelse stadfæstes fuldstændig af Oplysninger, hentede fra en helt anden Side, nemlig fra sjællandske Brugsforeningers Regnskaber. Disse Regnskaber er tilvejebragte af nuværende Landbrugsminister *Ole Hansen*, og det var nuværende Konsejlspræsident *J. C. Christensen*, som med stor Fynd brugte dem overfor Køedt i Tolddebatten i Folketinget i Marts Maaned 1900. Den daværende Formand for Reformpartiet oplyste her, at Borttagelsen af en Femtedel af den nuværende Toldbeskyttelse kun vilde betyde en Mindreudgift af 5 Kr. (3 Kr. paa Manufakturvarer, 2 Kr. paa Maskiner og Redskaber) for en større Gaardmand med 25 Køer. For Landarbejderen vil den samme Nedsættelse højst betyde en Besparelse af 1 Kr. 25 Øre aarlig (1 Kr. for Manufakturvarer, 25 Øre for Redskaber). (Se Folketings-tidende for 1899—1900, Sp. 3941—42; hele denne Forhandling anbefales iøvrigt til Gennemlæsning).

Arbejdernes Toldbyrde er klarlagt gennem Universitetets Undersøgelse af danske „Elitearbejderes“ Forbrug. Denne Undersøgelse viser, at hele Beskyttelsestoldbyrden, dersom der slet ikke fandt nogen Prisnedsættelse Sted som Følge af indenlandsk Konkurrence, vilde udgøre for en Arbejderfamilie (gennemsnitlig 5 Personer): i København 54 Øre ugl., i Købstæderne 43 Øre ugl., Landhaandværkere 35 Øre ugl., Landarbejdere 29 Øre ugl. Og den virkelige Toldbyrde vil være langt mindre — i hvert Fald i Provinserne og paa Landet under Halvdelen af de anførte Beløb —,

fordi danske Industrivarer ikke er fordyrede med Toldens hele Beløb, allermindst de simple Varer, og fordi „Smaafolk“, navnlig paa Landet, bruger lidet af udenlandske Varer.

Det er næsten ubegribeligt, hvorledes en oplyst Stand som de danske Landbrugere er kommen ind paa den Antagelse, at de særlig bærer Toldbyrden. Tag f. Eks. Skotøjstolden. Landbrugerne er kun $\frac{2}{5}$ af Nationen og bruger altsaa højst $\frac{2}{5}$ af det forarbejdede Fodtøj; men da, som bekendt, Træfodtøj bruges af Landbrugerne og deres Folk i langt højere Grad end af andre Befolkningslag, er det klart, at Landbrugerne ikke bruger $\frac{2}{5}$ af det her i Landet forhandlede Skotøj, men rimeligvis kun 1 Femtedel. Men naar det er Tilfældet, er det ikke paa Landbruget særlig, at Skotøjstolden hviler — de $\frac{4}{5}$ af den maa betales af Ikke-Landbrugere. Og ganske lignende Resultater vil man komme til, naar man gennemgaar Tolden paa Manufakturvarer og saa godt som al anden Beskyttelsestold.

Det virkelige Forhold er **stik imod** den i Landbruget udbredte Opfattelse. Statens samlede Indtægt af Toldskatter er ca. 46 Mill. Kr.; hele Landbrugets Levevis er saaledes, at det baade af Finanstold og Beskyttelsestold svarer betydelig under det gennemsnitlige i Nationen. Uden Tvivl svarer Landbruget derfor kun ca. 10 Millioner af de nævnte Toldskatter; ca. 36 Millioner af disse bæres af Byerhvervsbefolkningen, og særlig af den egentlige Bybefolkning (Købstadbefolkningen), som gennem dette sit store Bidrag til Statens Indtægter i Virkeligheden i høj Grad letter Landbrugets Skattebyrde — sætter Staten i Stand til at kræve langt mindre i Skat af Landbrugerne, end den ellers var nødt til. Enhver betydelig Nedgang i denne Byerhvervsbefolkningens Toldskat, fremkaldt ved Nedgang i dens Tal eller dens Indtægt, vilde nødvendig ramme Landbrugerne med et meget føleligt Tilbageslag.

11. Den stigende Indførsel af Industrivarer.

Nedenstaaende Tal belyser de Konkurrencevilkår, under hvilke dansk Industri arbejder. Medens paa den ene Side Tilvæksten af Raastofindførslen viser, at den danske Industrivirksomhed tiltager, vidner

paa den anden Side den mægtige Stigning i Indførselen af fremmede Industrivarer om, at den fremmede Konkurrence er overordenlig haard.

	Forbrug af fremmede Raastoffer og Halvfabrikater.	Forbrug af fremmede Industrifrembringelser.
1890.....	54 Mill. Kr.	115 Mill. Kr.
1891.....	55 — —	124 — —
1892.....	54 — —	125 — —
1893.....	53 — —	128 — —
1894.....	53 — —	133 — —
1895.....	56 — —	141 — —
1896.....	65 — —	149 — —
1897.....	68 — —	149 — —
1898.....	77 — —	162 — —
1899.....	84 — —	176 — —
1900.....	88 — —	176 — —
1901.....	82 — —	174 — —
1902.....	88 — —	192 — —
1903.....	85 — —	209 — —
1904.....	89 — —	214 — —

Disse Tal tyder ikke paa, at den fremmede Indførsel trænger til yderligere Opmuntring!

Retsreformen.

I c. 50 Aar har der været arbejdet paa Retsreformen, og der blev navnlig af den tidligere Justitsminister *Nellemann* udført et meget betydeligt Arbejde, og Højre har overhovedet ydet de vægtigste Bidrag. I 80erne modsatte Venstre sig en Retsreform af de dengang moderne Principper. Efter Systemskiftet har Venstre optaget det af en Kommission, nedsat under Højreministerier, udarbejdede Forslag, men det maa erkendes, at meget, der indeholdes heri, slet ikke efter de Erfaringer, man har gjort i Udlandet, egner sig til Gennemførelse. Den store Retsreform er strandet, navnlig fordi man ikke kunde blive enige om Nævningers Sammensætning. Vi fra vor Side kunde eventuelt gaa med til at gennemføre en Retsreform uden Nævninger. Dette vilde Venstre ikke, og Reformen er derfor strandet. Vi kræve nu, at man ikke længere venter, men at man gennemfører nødvendige partielle Reforme af vor Retspleje, og store Dele af de konservative Partier er efterhaanden kommet til den Anskuelse, at man overhovedet ikke ønsker den store Reform, men bør sætte al Kraft ind paa Gennemførelsen af partielle Reforme.

Den store Retsreform vil koste 2 a 3 Millioner aarlig. Størstedelen vil gaa til Ansættelse af flere Embedsmænd samt til Rejser o. lign. (Dagpenge og Diæter til Nævninger). Det er et Spørgsmaal, om det, man opnaar, er Pengene værd. Den nye Reform vil blive meget dyr for Folk, der skal føre Proces. Saasnart en Sag gælder over 400 Kroner, skal den føres for Landsretten, altsaa langt borte fra Hjemmet. Dernæst skal Vidnerne i mange Tilfælde rejse hen og

møde for selve Retten, hvilket ogsaa vil volde betydelige Udgifter. Følgen heraf vil være, at den mindre Velhavende ikke vil komme til at staa stærk overfor den mere Velhavende, idet han næppe kan taale foruden Sagens Genstand at komme til at betale ligesaa meget i Omkostninger. Han maa derfor finde sig i et utilfredsstillende Forlig.

Den nuværende Procesmaade er for tung, der bruges for megen Skrift. Procesreformen derimod gaar for vidt, idet den springer lige over i det mundtlige. Man burde sikkert være bleven staaende midt imellem og indføre en Proces i Overensstemmelse med Sø- og Handelsrettens Procedure, saaledes som det ogsaa blev stærkt fremhævet af gamle Alberti i sin Tid, jfr. nedenfor. Den vidtgaaende Muudtlighed er ogsaa udemokratisk, idet Sagen i mange Tilfælde vil komme til at bero paa Sagførerens Dygtighed, og der vil de Velhavende altsaa have Forretten. Til Mundtlighed og Umiddelbarhed bør man ikke gaa med et Slag, men lidt efter lidt ved stykkevis Reform nærme sig det mere og mere saaledes, at Folket beredes derpaa. Den store Retsreform vil paa det kriminelle Omraade med et Slag gøre alle Forhandlinger offentlige. De udsætter derved (for at undgaa Mishandling og lign. i Fængslet) enhver Anklaget, ogsaa Den, der er uskyldig anklaget, for at lide den Tort at staa for aabent Tæppe, saaledes at Alle og Enhver kan see og høre, hvilken Beskyldning der rettes mod ham, som maaske er uskyldig. Naar vi derimod vender os mod dem, der atter og atter med Vilje kommer i Konflikt med Loven, de saakaldte Vaneforbrydere, bliver Forholdet et ganske andet, idet disse sætter en Ære i at optræde for Publikum. Nævningeinstitutionen forlades i Udlandet, hvor man sukker under den. En tysk Kommission, der nylig var nedsat, har udtalt Ønsket om, at man ophæver Nævningeinstitutionen og i Stedet for sætter Meddomsmænd. Den udtaler træffende, at hvis Nævningerne skulde ledsage deres Kendelse med Præmisser, var der ikke et Menneske, der mere vilde have Nævninger.

Forskellen paa Nævninger og Meddomsmænd er den, at Nævninger afgør kun Spørgsmaalet Skyldig—Ikke skyldig, og gjør det uden Medvirkning af Jurister, medens Meddomsmænd sammen med den juridiske Dommer skal undersøge baade Skyldspørgsmaalet og om der er formildende Omstændigheder og fastsætte Straf. Meddomsmænd kan vi eventuelt gaa med til. Den store Reform er sandsynligvis

strandet; theoretisk set er det et ypperligt Værk, men det er tvivlsomt, hvorledes det vil virke i Praxis.

Vort nuværende System trænger uhyre til Forandringer. De værste Fejl bør afhjælpes og afhjælpes strax. Det første, der maa foretages, er i de kriminelle Sager en Beskyttelse for den Arresterede mod Vilkaarlighed; i civile Sager, at en større Hurtighed fremkommer. Med Hensyn til de kriminelle Sager er der fra Højres Side indbragt et Forslag i Folketinget, der bestemmer, at Den, der arresteres og som ikke tidligere er straffet, kan faa en Forsvarer, med hvem han kan forhandle ukontrolleret til enhver Tid, ligesom den Arresterede selv saavel som hans Forsvarer kan forlange, at et i den Anledning nedsat Kollegium skal adspørges, om hvorvidt Vedkommende maa holdes længere arresteret eller ej. En saadan Reform synes i høj Grad betimelig og at have vundet Tilslutning fra alle Sider. Den bør gennemføres, og det kan opnaas uden større Ofre og uden at lægge de Byrder saavel paa Staten og Befolkningen, som den store Retsreform lægger. Havde denne Lov været gennemført, vilde den have udelukket Tilfælde som Alma Bondesen, Nelly Andersen o. lign.

Det bedste Bevis paa Regeringspartiets „alvorlige“ Hensigt m. H. t. Retsreformen turde være, at man valgte en Husmand fra Jylland, *Laust Rasmussen*, til Formand i Fællesudvalget, en Mand, der ikke kan have Begreb om Sagen.

Fik vi den store Retsreform nu, vilde den virke saa udemokratisk, at man fristes til at sige, at den var lavet efter Recepten: Jeg er den Rige, og Du er den Fattige; og den Rige har altid Ret.

Vi skal arbejde for partielle Reforme. Vejen dertil er nu aaben, efter at den store Reform er endelig strandet. — Paa det civile Omraade vedtog Landstinget f. Ex. ifjor et Lovforslag om en hurtigere og billigere Maade at inddrive smaa anerkjendte Fordringer paa. Justitsministeren kunde gaa med til denne Reform, men den fandt ikke Naade hos — „Reform“-Partiet.

Vi har forøvrigt Støtte for vort Standpunkt hos adskillige af Regeringspartiets Banebrydere, f. Ex.:

Gamle Alberti 1881: „Jeg har aldrig hørt nogen paa Folkemøderne forklare Folk, hvad Umiddelbarhed er.“

Berg 1881, Sp. 185: „Jeg vil ærlig talt heller ikke forhandle saa store Spørgsmaal.“

Gamle Alberti 1881, Sp. 2035: „I alle de 30 Aar, vi have talt om Retsreformen, er der Ingen, der i Folkemøder, idet mindste hvor jeg har været, har talt om Umiddelbarhed eller søgt at forklare Befolkningen, hvad Umiddelbarhed her er, eller endnu mindre at oplyse den om, hvilken gennemgribende Omvæltning af vor Retspleje, Umiddelbarheden vil medføre.

Jeg paastaar, at der der (i Søg- og Handelsretten) hersker Mundtlighed og Offentlighed, og jeg vedkjender mig, at hvis vor øvrige Retspleje kunde faa en Omdannelse, som svarede til denne Domstols Organisation, vilde vi i alt Væsentligt have opfyldt det, som Grundloven fordrer, og saa vilde vi tillige have gennemført i alt Væsentligt en saadan Ordning, som vi behøvede.“

Hørup vilde heller ikke have Nævninger.

Socialisterne ønsker selvfølgelig en Retsreform, hvor Nævningerne bliver Socialister. Betegnende for Situationen er et Replikskifte, der en Gang fandt Sted mellem en af Socialisternes første Kandidater og hans Modkandidat under en Valgkampagne: „Jeg vil hellere dømmes af Jurister end af Kapitalister.“ Han fik det Svar af sin Modstander: „Og jeg vil hellere dømmes af Jurister, end af Socialister.“

Lad os saa helt udelade Nævningeinstitutionen.

I Italien tales der forøvrigt nu om at indføre Inkvisitionsprincippet i Stedet for Anklageprincippet.

Poul Rasmusen.

Social Lovgivning.

Ethvert ordnet Samfund maa kræve, at den enkelte ved sit Arbejde forsørger sig og sin Familie. Dette er en moralsk Pligt og maa være en juridisk Pligt, fordi alt for mange uden Pligtens Tvang vilde unddrage sig sine Selvforsørgelsespligter, undlade at deltage i Samfundets Arbejde.

Vil han ikke dette, og kommer han derfor i forskyldt Nød, forsørger han gennem Fattigvæsenet, hvad der igen gør ham til en Mand, der staar ringe i Medborgernes Omdømme. Enhver ærekær Mand kæmper da ofte med Offer og Lidelse paa at holde sig klar af Fattigvæsenet.

Men uforskyldt Nød er hver Mands Herre; Sygdom, Ælde, Ulykkestilfælde og endelig den hærgende Arbejdsløshed bringer mangen en brav Mand nær Fattighjælpen. Det er da af Højre anerkendt som Samfundets Pligt, at dette med sin stærke Arm skal holde den vaklende fast, redde den snublende og hjælpe den, der er i uforskyldt Nød, ud over den Krise, hvis Slutning kan blive Fattigvæsenet. Derfor den sociale Understøttelses-Lovgivning.

Den første Aarsag til Nød er Sygdom.

1. Sygdom.

Ved Lov af 12. April 1892 gennemførte Højreministeren *Ingerslev* Loven om anerkendte Sygekasser. Staten tilskyder nu et Bidrag af op mod 1½ Mil. Kr. aarlig til denne Sygeforsikring for de ubemidlede, saaledes at enhver Mand, der vil betale sit beskedne Bidrag til Sygekassen, kan se Sygdommens økonomiske Følger med Ro i Møde. De ifjor vedtagne Tuberkuloselove ere endnu i frisk Minde; vel staar man her noget tvivlraadig overfor Helbredelsesvejene, men Staten har bestemt med rund Haand at betrede den, der i Øjeblikket anses for den bedste.

2. Ulykkelig Hændelse.

Loven af 7. Januar 1898 om, at Arbejdsgiverne er pligtige til at give de Arbejdere Erstatning, der kommer til Skade i Arbejdsgivernes Tjeneste, kom igennem under haarde Fødselsveer. Industrien var ikke rigtig glad, men Etatsraad *N. Andersen* overtalte sine Standsfæller til at modtage Loven. Venstre søgte at spænde Ben, bange for, at Loven, der her kun galdt Industri og Haandværk, skulde føre en Lov om Landarbejderens Ulykkesforsikring med sig. Mærkelig nok søgte Arbejdernes Repræsentanter paa Rigsdagen — *Knudsen* og *J. Jensen* — at hindre Loven og støttede underhaanden de mindre klartseende indenfor Industriens Ledere, der ønskede Loven slaaet ned. Det lykkedes dog *Bramsen* med Bistand af *N. Andersen*, *Goos* og *Carstensen* at føre Loven igennem.

Den 3. April 1900 lykkedes det endvidere *Bramsen* at gennemføre Loven om Fiskeres Ulykkesforsikring samt at gøre Forarbejder til Ulykkesforsikring for Søfolk, en Lov, der imidlertid først blev ført gennem Rigsdagen 1905. Endnu manglede Landarbejdernes Ulykkesforsikring. *Bramsen* udarbejdede et saadant Forslag, der blev lagt paa Tingets Bord, men da *Bramsen* faldt som Minister, vilde det nye Regeringsparti ikke tage Sagen op.

I Aar har Minister *Berg*, i Stedet for at genoptage *Ludvig Bramsens* Forslag, forelagt et lille ubetydeligt Forslag om Indsamling af Statistik over Ulykkestilfælde paa Landet.

3. Arbejdsløshed.

Men en Ting stod endnu tilbage: nemlig Arbejdsløsheden; ingen i Evropa havde vovet sig i Lag med Sagen. Socialdemokraterne havde stillet et Paradeforslag om Understøttelse til Fagforeningerne, et Forslag, der ikke kunde føres igennem, naar Staten skulde fastholde sit upartiske Stille som ovenover og udenfor de stridende Arbejdsgivere og Arbejdere. Da udarbejdede *Poul Rasmusen* og *Birck* et Forslag til Arbejdsløshedskasser, et Forslag, der blev knæsat af hele Højre og med Arbejdsgivernes Formand, *N. Andersen*'s Billigelse gentagne Gange forelagt Folketinget. Det blev henvist til en Kommission, der accepterede det væsentligt i den forelagte Skikkelse. Forslaget har vakt Opsigt i Udlandet

og bl. a. givet Stødet til, at Norge optog denne Sag som en vigtig Statsopgave. Højre handlede her i den Bramsenske Aand.

4. Alderdomshjælp.

Da *Estrup* i 70'erne nedsatte den første Arbejderforsikringskommission, havde han Blikket aabent for, at Alderdomsforsørgelse var noget vigtigt og nødvendigt, og at det var uforsvarligt, om gamle, hæderlige Mænd skulde ende paa Fattigvæsenet. *Estrup* fremsatte i Begyndelsen af 80'erne et selvstændigt Forslag, som Visnepolitiken brutalt kvalte. Først den 9. April 1891 lykkedes det *Ingerslev*, der var Indenrigsminister i Ministeriet *Estrup*, at gennemføre Alderdomsforsørgelsen under stærk Obstruktion og Chicane fra de københavnske Radikale og deres allierede, Socialisterne. Hvor uretfærdig denne Modstand var, vises bedst af, at Socialisterne nu angriber Regeringen, fordi de tror, at denne vil ophæve Loven af 1891 — den Lov, de selv bekæmpede saa voldsomt, da den blev forelagt.

Loven er bleven forbedret ved senere Tillæg. Den er let at administrere, kræver ikke det store Forsikringsapparat i Form af personlige, ugentlige Bidrag, men den har Mangler. Men dog er den bedre end nogen anden Lov, bedre efter vor Mening end den tyske Alderdomsforsørgelse, hvor hver ottende Krone, Arbejderne og Arbejdsgivere betaler i Forsikringspræmie, gaar til Udgifter ved at administrere Loven. Og der kan paa den bygges en almindelig Statspensionslov for alle brave, retsindige Gamle.

Højre ønsker, at saa mange som muligt skal have Gavn af denne Lov, men maa paa den anden Side hævde, at der fra den enkeltes Side, f. Eks. ved en vis Tid at holde sig klar af Fattighjælp, skal vises, at han selv vil holde sig oven Vande. Vort Maal er her, at Alderdomshjælp — denne Hædersgave for et dygtigt, stræbsomt og nøjsomt Liv, der ikke skal tilmaales saa karrigt som nu, — ikke skal være ensbetydende med Fattighjælp. Vi mindes om, at *Ellinger* har udarbejdet og fremlagt et Forslag om Statshjælp til en supplerende Alderdomsforsikring, en Stats Spare- og Forsørgelsesanstalt, hvis hele humane Karakter ogsaa Socialdemokraterne maatte anerkende, og som gav Stødet til, at Rigsdagen nedsatte en Kommission, der skal behandle dette store Spørgsmaal.

Andre Tilfælde.

Men Livet er saa broget, at man ikke kan faa al den uforskyldte Nød ind under enten Sygdom, Ulykkestilfælde, Arbejdsløshed og Alderdom. Der kan komme Tilfælde, der ikke kan forudses. Men derfor har vi jo ogsaa i Fattigloven af 1891 der ligeledes er gennemført af *Ingerslev* — den mest humane Fattiglov i hele Verden — Bestemmelser om, at i mange Tilfælde skal Fattighjælp ikke regnes som Fattighjælp og kan eftergives efter et Aars Forløb. Ligesaa har Loven om fri Fattigkasser særlig Ærende til dem, der i Alderen fra 50—60 Aar har Vanskelighed med at klare sig.

Vor Lovgivning, saadan som Højre har præget og undfangen den, har da det Maal — at stoppe alle Huller, at give den ubemidlede og overalt, hvor han er nær ved uforskyldt at snuble, at hjælpe ham paa ret Køl. Dette er vort Partis Fortjeneste, og vi har gjort det under Kulde fra Venstres Side og uden Tak og med haanlig Chikane og Modvilje fra Socialisternes Side.

Men vi gaar uforsagt fremad: naar Arbejdsløshedsloven er gennemført, vil vort Arbejde være viet de to Opgaver: Landarbejderens Forsikring mod Ulykkestilfælde og Udvidelsen af Alderdomsloven, saa at flere og flere kan nyde godt af Danmarks berømte Alderdomsforsørgelseslovgivning — og saaledes at Understøttelsen, der nu ofte er for ringe, kan blive tilstrækkelig.

5. Forholdet mellem Arbejder og Arbejdsgiver.

Men ikke blot har Arbejderen Brug for Statens Hjælp til at sikre sig mod uforskyldt Nød; ogsaa naar han arbejder hos en Arbejdsgiver kræver Staten Tilsyn.

Dette er hævdet i Loven om **Maskintilsynet**, hvis Maal er at sikre Arbejderne, naar de er i Arbejde, mod at komme i Ulykke, at indskrænke Tallet paa dem, der saares og falder paa Arbejdets Slagmark. Der er **Lærlingeloven**, der begrænder Lærlingens Arbejdstid til 60 Timer ugentlig og forbyder Nattearbejdet — alt gennemført af Højres Ministre.

Der er endelig den store **Fabrikslov**, som Bramsen gennemførte faa Dage førend han forlod Ministeriet til Fordel for sin Eftermand, Hr. Enevold Sørensen. Efter denne Lov staar alle Fabrikker og større Virksomheder under offentlig Tilsyn: den tager dels Sigte paa Arbejdernes Sundhed —

ved at kræve Lys, Luft, Renlighed paa Arbejdspladserne, — dels paa hans Sikkerhed, ved at kræve Sikkerhedsforanstaltninger om Maskiner, Drivremme, — og dels beskytter de unge Arbejdere mod Overanstængelse; regulerer Arbejdstiden for unge Mennesker og forbyder Børn under 12 Aar Arbejdet i Fabrikker. Denne Lov, hvis Betydning for Arbejderne maaske er ligesaa stor som alle Forsikringslovene tilsammen, og hvis Nytte ikke staar tilbage for den, Arbejderne kan have haft af deres faglige Organisationer, — gennemførte Højres sidste Ministerium under den senere Borgmester Jensens Uvilje, der først i sidste Øjeblik svandt, da Jensen fik Valget mellem at overlade Højre Æren for den mest betydende danske sociale Lov eller — at undvære Loven. Lad os i saa Henseende huske, at faa Dage efter at Bramsen havde gennemført Fabriksloven, opfordrede Arbejderføreren *J. Jensen* Arbejderne til at stemme Bramsen ned til Fordel for den krasse Fabriksherre, *Alfred Benzon*.

Sligt skal huskes! for politiske Magtstræb ofrer Socialistførerne gerne Arbejdernes Vel!

Gennem Helligdagsloven af 1. April 1891 grundlagde Ingerslev **Arbejdets Søndagsfrihed**. De tvende Højreministre *Ingerslev* og *Bramsen* har da i Fællesskab gennemført et System af Love, der retsbeskytter Arbejderne i Forholdet til hans Arbejdsgiver, og det sikrer ham mod Følgen af uforstyldt Nød. Meget mangler, men meget er gjort.

Endelig nævner vi, at *Bramsen* har forelagt et Forslag om Arbejdsretter og Enighedskamre og gennemført Loven om Vidneførsel i Arbejdsstandsninger, hvorefter de samvirkende Fagforbund for første Gang i Lovgivningen officielt anerkendes. Ligeledes søgte Bramsen at faa Tilslutning til et Lovforslag om Arbejdsforholdet, hvorefter Staten fik Indflydelse paa den Kontrakt, Arbejdere og Arbejdsgivere slutter om de førstes Arbejde.

Til Slut skal vi nævne, at den i forforrige Samling gennemførte Lov om Statsstøtte til Hjem for forsømte Børn skyldes Højremanden Goos' Initiativ, ligesom han under Pryglelovens Behandling tvang Minister Alberti til at tage denne Sag op og føre den igennem.

Overalt har Højre haft Initiativet, Venstre har intet udrettet, Socialisterne har generet Lovene, lagt sig i Vejen for den, for alligevel, naar det gjaldt, at maatte bide deres Harme

i sig over, at det var Højremænd, der skulde gennemføre den store sociale Lovgivning.

Saaledes har Højres socialinteresserede Mænd krydset frem, først beroliget den Kølighed, der fra Mestrenes Side maatte være overfor Forslag, der blev en Byrde paa disse; var denne Skandse taget med megen Taalmod, Besvær og Klogskab, ved Overtalelse og ved Magt, ja da stod Venstre, hvis Ligegyldighed var værre end Modstand. — Var denne Ligegyldighed overvunden, stod endelig Arbejdernes Repræsentanter d'Hrr. Socialister ikke — som man skulde vente — rede til at støtte, men rede til at underminere Højres Bestræbelser, fordi de hellere vilde, at Lovene skulde strande end Højre fik nogen Ære. For Partifanatisme, for det personlige Magtstræb maatte Arbejdernes Interesse ofres! Og dog, Socialisterne har en Fortjeneste: de var som en Fonograf, hvori Arbejderne sagde al deres Krav og deres Misnøje — og sligt kan en Fonograf gentage hæst, forvrænget, men dog saaledes, at man med nogen Øvelse kan høre den oprindelige Stemme. Men naar Hjælpemidlet skulde findes, naar Lovene skulde laves, ja da maatte Højres dygtige og samfundsforstaaende Indenrigsministre Ingerslev og Bramsen træde til.

Saa lad os da dele Rollerne: I Socialdemokrater, Agitatorer og de Ordets Mænd I er, hører efter, hvad Arbejderne ønske, I hører ofte fejl, I forvrænger ofte, men vi er vant til Overdrivelserne, saa vi kan forstaa det alligevel. Men vi, Højre, Handlingens og Arbejdets Mænd, vi finder Hjælpemidlet, laver Lovene og gennemfører dem; saa har vi gjort paa Arbejderforsikringens Omraade, saa paa Alderdomsforsørgelsens Omraade, saa paa Arbejderbeskyttelsesomraadet — og saaledes ville vi vedblive. —

Vi giver os i Lag med de store sociale Opgaver, først eksperimenterende, saa hurtigt og myndigt, naar vi har faaet Klarhed. Saa overlade vi Socialisterne den Opgave at kræve enhver Reform gennemført paa en Dag.

Lad os Højremænd da arbejde for den sociale Fred, — og lad de andre raabe højt — den Rollefordeling passer os nu, bedst.

L. V. B.

Venstres „Funktionarisme“ og „Bengnaveri“.

Af P. M. LUND.

Venstre har i de fem Aar, i hvilke det har været ved Magten, skabt en tidligere ukendt „Funktionarisme“; har faaet oprettet en Mængde offentlige vellønnede Bestillinger (3: Funktioner), som Regeringen eller Partiet besætter med Meningsfæller, enten for at belønne dem for trofast Tjeneste eller, saafremt de giver Tegn til at skeje ud, at holde dem fast.

Man synes rent at være kommen bort fra, hvad man vel kan kalde Æreshverv, 3: ulønnede Hverv, som dygtige, hæderlige og patriotiske Mænd paatager sig for at faa Lejlighed til at gøre Gavn og for Ærens Skyld. Nu skal hvilket-somhelst Hverv honoreres, selv om en Mand kan paatage sig det uden at forsømme sin private Virksomhed og uden at have nogen Udgift derved. Staten har Raad til at betale og **skal** betale. Til Lovene, der udkommer, knytter sig, naar det paa nogen Maade lader sig gøre, Oprettelsen af offentlige, vellønnede Hverv. Og — hvad der er det værste — da det gælder om at lønne politiske Meningsfæller, faar Hensynet til Hvervets forsvarlige Besørgelse ved Valg af dygtige og paalidelige Mænd mindre at betyde.

I Fald det ikke var en Hovedsag at faa oprettet de flest mulige lønnede Hverv, og i Fald man ikke var kommen rent bort fra offentlige „Æreshverv“, vilde man ganske sikkert have kunnet undvære flere af de Bestillinger („Funktioner“), som Venstre har faaet oprettet, og adskillige af dem, som nødvendigvis maatte oprettes, vilde man have kunnet faa besørgede uden at betale derfor.

Som mest betegnende Eksempler paa, hvad jeg her har antydnet, skal jeg nævne **Skattelovene, Tiendeloven og Loven om Oprettelse af Danmarks Hypotekbank.**

Det Apparat af Bestillingsmænd og Funktionærer, som disse Love har medført, er meget betydeligt og kostbart.

Til Foretagelse af Ligningen af Indkomst- og Formueskat er Landet inddelt i Skatte kredse. Skatteligningen foretages ved Samvirken mellem de kommunale Myndigheder og **særegne Skatteraad**, hvoraf der er oprettet et i hver Skatte kreds. Medlemmerne af Skatteraadene, der vælges af Finansministeren, er lønede: Formanden med 800 Kr. aarlig og de øvrige Medlemmer med hver 400 Kr.

Til Fastsættelse af Ejendomsskylden er København, Købstæderne og Landdistrikterne inddelte i Skyld kredse. For hver Kreds udnævner Finansministeren en Vurderingsformand. Vurderingerne foretages af et Vurderingsraad, der bestaar af Vurderingsformanden og to Mænd, valgte af den kommunale Bestyrelse.

Ved Vurderingen af Skovejendomme tilkaldes sagkyndig, af Finansministeren beskikket Medhjælp, naar Skovejendommen er over 100 Tdr. Land stor, eller naar Ejeren forlanger det. Der oprettes derhos et „Over-Skyldraad“, bestaaende af en af Kongen beskikket Formand og af 8 Medlemmer, af hvilke de 4 beskikkes af Kongen, de 4 af Rigsdagen (2 af hvert Ting), samt desuden af halvt saamange Stedfortrædere, af hvilke 2 udnævnes af Kongen og 2 af Rigsdagen (1 af hvert Ting). „Over-Skyldraadet“s Medlemmer, Vurderingsformændene samt i København, Købstæderne og Handelspladserne Vurderingsformændene lønnes med Honorarer. Vurderingsmændene paa Landet faar 4 Kr. for en Dags Arbejde. Særlig tilkaldte Sagkyndige (ved Skovene) faar 10 Kr. daglig.

Udgifterne ved disse nye Skatters Paaligning og Opkrævning beløb sig for det første Skatteaars Vedkommende til omtrent 800,000 Kroner. I de følgende Aar formindskes selvfølgelig Udgifterne, men vedbliver dog at være ret betydelige.

Til Gennemførelsen af **Tiendens Afløsning** inddeles ifølge Loven Landet i saa mange Kredse, at den hele Forberedelse til Tiendeafløsningen kan være færdig til 1ste Januar 1908. For hver Kreds beskikker Landbrugsministeren en Tiendekommissær. Desuden nedsættes der for hele Landet en Tiendekommission, bestaaende af 3 af Kongen udnævnte sagkyndige Medlemmer. — Der oprettes en Tiendebank. Denne bestyres nu af Direktionen for den i sidste Rigsdagssamling oprettede Hypotekbank.

Tiendekommissionens Medlemmer oppebærer hver et Honorar af 4000 Kr. aarlig. Der tillægges desuden Tiende-

kommissærerne og Medlemmerne af den ovennævnte Kommission til Fastsættelse af Beløbet til Kirkernes Vedligeholdelse et Honorar af Statskassen efter vedkommende Ministers nærmere Bestemmelse. — Endvidere tillægges der dem paa Rejser 8 Kr. i Dagpenge og Befordringsgodtgørelse efter Regning.

I sidste Rigsdagssamling vedtoges „Lov om Oprettelse af Kongeriget Danmarks **Hypotekbank**“.

Hypotekbanken bestyres af en Direktion, bestaaende af 3 Medlemmer, under Tilsyn af et Raad paa 5 Medlemmer. Direktionen, af hvilken den ene er administrerende og Formand for Direktionen, beskikkes af Kongen. — Af Tilsynsraadets Medlemmer vælges 1 af Finansministeren, 2 ved Forholdstalsvalg af hvert af Rigsdagens Ting. Den administrerende Direktør lønnes med 8000 Kr. aarlig med Ret til Pension af Banken. — De to andre Direktører oppebærer hver et Honorar af 2500 Kr. aarlig og Tilsynsraadets Medlemmer hver 500 Kr. aarlig med et Tillæg af 500 Kr. for Formanden. — Bestyrelsen af den fornævnte Tiendebank overtages af Hypotekbankens Direktion uden særligt Vederlag.

Det vil ses, at ogsaa Tiendeafløsningen og Hypotekbanken baade medfører store Udgifter og lægger en betydelig Magt i vedkommende Ministres Haand.

Foruden disse for Venstreregimentets „Funktionarisme“ særligt betegnende Love skal jeg nævne et Par andre, der peger i samme Retning.

Loven om en Statstidende,

der stadfæstedes den 23. Januar 1903 og traadte i Kraft 1. April 1904.

Justitsministeren (Alberti) var optraadt temmelig hensynsløst lige over for Redaktørerne af de privilegerede officielle Tidender, idet han forlangte af dem, at de skulde være hans haandgangne Mænd og ikke docere anden Politik end den, han, deres Herre og Mester, vedkendte sig. Da de ikke vilde parere Ordre, tog han Privilegiet fra dem og gennemførte Loven om Oprettelsen af en Statstidende, i hvilken indrykkes de retslige og andre offentlige Kundgørelser, der tidligere optoges i „Berlingske Tidende“ og de ved kgl. Bevilling dertil autoriserede Blade udenfor København. — Det er vistnok en meget kostbar Lov, Justitsministeren fik gennemført, idet Statskassen derved mistede de betydelige Summer, som de nævnte Blade maatte betale for deres Privilegier, uden at

det nye Blad kunde yde tilnærmelsesvis Erstatning herfor. Men han fik derved et „Ben“ at bortgive, og det fortjener at bemærkes, at den Herre, der blev den lykkelige Ihændeher af „Benet“, var — Hr. Guldbrandsen, Folketingsmanden for Langeland. Samme Guldbrandsen blev i sin Tid afskediget som Seminarielærer, ikke af nogen politisk Grund, men fordi han var en Umulighed som Lærer ved Seminariet, idet hans Kolleger nægtede at tjene sammen med ham. — Han var ikke pensionsberettiget, men der blev af Naade og Barmhertighed bevilget ham en Understøttelse. Denne blev senere, da han blev Folketingsmand og ivrigt tjente Venstre, forhøjet ret betydeligt. Naar nu hertil føjes, at han fik Statstidendes „Ben at gnave“, maa man med Sandhed sige, at det betaler sig godt at være Venstremand.

Og endelig skal jeg nævne Loven om Tillæg til Klasselotteriet. (23. Maj 1902).

Finansministeren bemyndigedes til at udvide Klasselotteriet, saa at Lodderne kan forøges fra 110,000 til 130,000. En Mængde nye Klasselotterikollektioner blev herefter oprettede, hvad der har givet Finansministeren Lejlighed til at betænke gode Venner og Meningsfæller med mere eller mindre kødfulde „Ben“, en Lejlighed, som synes at være benyttet i temmelig vid Udstrækning.

Det er saaledes et betydeligt Antal nye „Funktionærer“, som Regeringen, i Følge de siden Systemskiftet udkomne Love, har faaet Bemyndigelse til at udnævne, og det vil vistnok ikke kunne bestrides, at den ved Benyttelsen af den givne Bemyndigelse har saa temmelig fulgt J. Busks bevingede Ord: „Vi skal lade vore egne Hunde gnave vore egne Ben“. Om dette imidlertid i Længden vil styrke Ministeriets Stilling, er tvivlsomt. Jeg tror det ikke.

For oplysninger om ophavsret og brugerrettigheder, se venligst www.kb.dk

For information on copyright and user rights, please consult www.kb.dk